

Ligt ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Cafés en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang”.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGDIENST . . . . . } TELEF. 4519. POSTGIRO 14574

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD”
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG. TEL. 4519. POSTGIRO 14574

MEDEDELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich in Nederland tot den Administr.: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519. Postgiro 14574; in Nederlandsch-Indië tot den Hoofdvertegenwoordiger te SOLO. Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Tel. Interc. 474 en 475. Postgiro No. 17260, beiden DEN HAAG.

Fa. Wed. H. VAN GEMERT & Zn. - Havana-Sigarenfabrieken - BEST (N.-Br.), Holland

EENIG ADRES VOOR LEVERING VAN SIGAREN RECHTSTREEKS AAN PARTICULIEREN

Het succes, dat wij reeds jaren hier in Holland hadden door onze sigaren rechtstreeks te verkoopen aan de Verbruikers en dat wij door onze aanbiedingen hier in Holland dikwijls ook vele bestellingen ontvingen voor het leveren van sigaren aan familieleden of bekenden in Ned.-Indië, hebben ons op het idee gebracht aan de Particuliere Adressen in Ned.-Indië op dezelfde wijze onze offerte in te zenden, als wij in Holland doen. Al onze Afnemers zijn overtuigd, dat de sigaren, welke door ons tegen fabrieksprijzen worden afgeleverd, zeer concurrerend zijn, daar elke tusschenhandel wordt uitgeschakeld en de winsten, welke de tusschenhandel zou maken, den verbruiker ten goede komt, bedragen voor Holland 25 à 30 %. Nog belangrijker is zulks voor H.H. Rokers in Ned.-Indië, daar niet alléén Reizigers en Tokohouders (in Holland Winkeliers), doch ook IMPORTEURS worden uitgeschakeld, indien men

zelf z'n sigaren rechtstreeks gaat importeerden. Door Uwe benoogde sigaren rechtstreeks van onze fabriek te betrekken, zult U zich minstens 40 pCt. bevoordeelen. Wij raden U daarom aan eene proef te nemen met ons fabriekaat en zijn er ij ervan overtuigd, dat U geregeld afnemer van onze sigaren zult worden. Blijvende relaties te winnen is ons doel en garandeeren wij U steeds prompte bediening en onovertroffen kwaliteit.

Tracht steeds met Uwe Vrienden en Kennissen eventuele bestellingen te combineeren om aanspraak te kunnen maken op punt 2 onzer leveringsvoorwaarden waardoor U 7 pCt. korting kunt genieten van het factuurbedrag.

VRAAGT ONZE GEILLUSTREERDE PRIJSCOURANT NO. 4, WELKE GRATIS EN FRANCO WORDT TOEGEZONDEN

INHOUD: A. B. J. Prakken. † — Opening Tentoonstelling Tyra Kleen. — Een fout te herstellen. — Figuren uit onze Koloniale Historie. — De economische toestand van Java en Madoera. — Comité voor Ind. Lezingen en Leergangen. — Emigratie-mogelijkheden. — Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften. Uit de Eur. Pers. Uit de Inl. Pers. Uit de Chin. Pers. — De Bond van Surinamers in Nederland. — Suriname. — Curaçao. — Van Vreemde Koloniën en Verre Landen. — Mededeelingen. — Mutaties van 18 tot 25 Jan. 1922.

A. B. J. PRAKKEN. †

Met deelneming werd dezerzijds kennis genomen van het onverwacht overlijden op 13 Januari, in den ouderdom van 69 jaar, van den heer A. B. J. Prakken, in leven Luit.-Kolonel O.-I. L. b. d., die indertijd in onze vereeniging de functiën van Onder-Voorzitter van het Hoofdbestuur en Voorzitter der afdeling Den Haag bekleed heeft.

Opening Tentoonstelling Tyra Kleen.

Op 24 dezer, des namiddags ten 3 uur, had in Pulchri Studio alhier, in tegenwoordigheid van tal van genoodigden, de opening plaats der tentoonstelling van Balische kunst van de Zweedsche schilderes Tyra Kleen. De voorzitter der afdeling Den Haag van de

Vereeniging Oost en West heette de aanwezigen welkom, inzonderheid de Zweedsche dames en heeren, en achtte zich gelukkig dat onder de auspiciën van Oost en West deze belangrijke tentoonstelling ook hier in de Residentie kon worden gehouden. Voorts deelde de voorzitter voornoemd mede, dat de heer C. Lekkerkerker, archivaris van het Bali-Instituut, zich welwillend bereid verklaard had een inleidend woord tot toelichting van het tentoongestelde te spreken. Daartoe het woord aan genoemden heer verleende, kweet deze zich in eene schitterende improvisatie, welke met groote belangstelling werd aangehoord, van de vrijwillig opgenomen taak.

Aan een verslaggever van „Het Vaderland” deelde Tyra Kleen o.a. mede: „dat zij zich tot taak heeft gesteld de mystiek van den godsdienst in het Oosten te bestudeeren en er een verklaring van te geven.

Na een veeljarige studie te Parijs en Rome, in Oostenrijk, Engeland, Amerika en Britsch-Indië heeft zij Bali bezocht, waar het Boeddhisme in zuiveren vorm wordt aangetroffen, ten einde de ceremoniën der priesters in beeld te brengen. Van de zijde der priesters werd weinig of geen medewerking ondervonden, omdat zij in het uitbeelden hunner godsdienstige verrichtingen een profanatie zagen.

Ten einde het vertrouwen der bevolking en der priesters te winnen, heeft Tyra Kleen eerst haar intrek genomen bij een inlandsch hoofd (poenggawa) en later zich geheel als inlandsche gedragen in huisvesting, leefwijze en gewoonten en alles wat aan

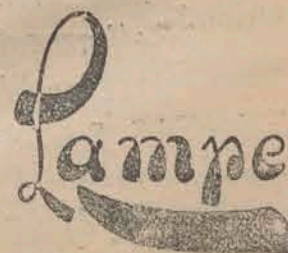
INDISCHE UITRUSTINGEN
VOORDEELIGST ADRES:
AU BON MARCHÉ
A. DE VRIES & ZONEN
AMSTERDAM
ROTTERDAM
DEN HAAG
UTRECHT
BAARN

Wegens OPHEFFING onzer fabricageafdeeling totale opruiming van Stoffen.

Circa **34500** EL

tegen 20 % van den kostenden prijs. Onze prijzen zijn: f 0.50, 0.90, 1.10, 1.25, enz.

Vervolgens bieden wij aan onzen geheelen confectievoorraad tegen ongekend lage prijzen. Overtuigd U van onze buitengewone aanbieding.

Den Haag Spulstraat 8

P. M. Broekmans - Koningsplein 16-18-20 ^{hoek} Heerengracht - Amsterdam

Ladies' and Gentlemen's Tailor

Grootste en bekendste Nuis van eerste klas Dames- en Heerenkleeding

Speciaal ingericht voor repatrieerenden

Kleeding naar Maat in één dag gereed

NATUUR WOLLEN ONDERGOEDEREN
VAN
Janssen & Tilanus
FRIEZENVEEN

Verkrijgbaar in alle qualiteiten en maten bij
SERIEF & Co Magazijn „de Prijslijst“
DEN HAAG.
Veenestr. 16-18. Valeriusstr. 29.
Prijscourant op aanvraag gratis.

H **Hammond School en COPIERINRICHTING** **S**
Terwenakker 11a - Tel. 3117 - Rotterdam
(Ruys' Handelsvereniging) beveelt zich
beleefd aan als oudste inrichting op
dit gebied voor de levering van correct
schrijf- en copieerwerk.
Strongste discretie verzekerd.

Huwelijks-Uitzetten
Uitrustingen voor Indië
Luiermanden

Door onze veeljarige practijk kunnen wij
U het beste leveren, in de meest kostbare,
maar ook in de eenvoudigste uitvoering.
Bij elke hoeveelheid leveren wij ook:
Lingeries - Bedlinens - Tafelgoederen
Huishoud- en Stukgoederen
Zichtzendingen, ook voor de Tropen, op
iedere aanvraag franco.

**Specialiteit: Tafel-, Bed-
en Huishoudlinens**
voor Hotels, Restaurants, enz.
Monsters op aanvraag

Firma A. NIJLAND
FABRIEK VAN WITTE GOEDEREN
ALMELO (Twenthe)

N.V. MEUBELFABRIEK
V/H LE COINTRE & CO.

Ameublementen
Belimmeringen
Gordijnen
Japijnen

Modelhuis: Oude Molstraat 32
S-GRAVENHAGE TEL. H. 8088

hare Europeesche afkomst zou kunnen herinneren
uitgeschakeld en vermeden.

Door den invloed van bedoeld hoofd en mede door
tusschenkomst van den controleur, den heer P. de
Kat Angelino, is Tyra Kleen er in geslaagd in
een serie van 60 aquarellen de handbewegingen der
priesters, waarmede ceremoniën worden verricht, in
beeld te brengen en voor zoover noodig ook gods-
dienstige attributen. Deze naar het leven gemaakte
afbeelding is volkomen natuurgetrouw en elke
aquarel, die maar de minste onjuistheid bevatte, is
terzijde gelegd.

Het is de bedoeling der kunstenaars reproducties
der aquarellen in boekvorm uit te geven, waarbij
van de hand van den heer P. de Kat Angelino een
verklarende tekst zal worden gevoegd.

Tyra Kleen geeft er de voorkeur aan die uit-
gave in Holland te doen geschieden en voor het
geval dat, om welke reden ook, onuitvoerbaar mocht
blijken, het in Engeland te beproeven.

Een tweede serie aquarellen geeft een volledig
overzicht van de door Balineesche danseressen uit-
gevoerde godsdienstige dansen en de daarbij ge-
dragen kleeding en overige bijzonderheden.

De beide bovenbedoelde series betreffen onder-
werpen, die tot dusver nog niet in beeld zijn ge-
bracht en waarover zelfs geen literatuur bestaat.
Een derde serie betreft een kunstuiting de Wajang-
golek, een vertooning met poppen, die meer en
meer op den achtergrond raakt en dreigt te ver-
dwijnen door den invloed der bioscoop. Ten slotte
nog een serie inzake de gamelang, die echter niet
is uitgewerkt en alleen uit schetsen bestaat.

Tyra Kleen, die zoo welwillend was ons boven-
staande bijzonderheden mede te deelen, legde er
nog den nadruk op, dat de godsdienstige hand-
beweging der Siwa- en Boeddhapriesters (Moedra
geheeten), in Thibet weinig, doch in Japan en op
Bali zeer ontwikkeld is en op Bali het hoogst staat
en daar zeer eigenaardig en mooi is.

De heer de Kat Angelino zal in zijn tekst, die nog
in bewerking is, van elke Moedra een verklaring
geven.

Die werken zijn te Amsterdam van 15 December
tot 15 Januari j.l. tentoongesteld in het Koloniaal
Instituut, waarbij Tyra Kleen zeer veel mede-
werking heeft ondervonden van den bekenden eth-
noloog prof. van Eerde.

Een Fout te herstellen.

Van geachte zijde werd er ons op gewezen, dat
in onze lijst van „Bekende Overledenen“ de naam
van **Oerste Graafland** ontbrak. Gaarne herstellen
wij deze fout, door aan het verzoek te voldoen om
alsnog uit een artikel in de „Maasbode“, aan wijlen
dezen verdienstelijken Indischen hoofdofficier ge-
wijd, het slot over te nemen:

„Waar hij tegenover den vijand stond, vocht hij
met beslistheid en durf. Maar steeds bleef zijn hart
aan dien vijand welgezind. Hij apprecieerde den
Atjeher. Hij zag veel goeds in zijn persoon. Hij be-
greep, dat hij met recht het land van zijn geboorte,
zijn geboortegrond verdedigde. Hij sprak zulks uit.
In het openbaar en in geschrifte. Ook daar waar
hij zijn vijand ontmoette. Na de overwinning gaf
hij zijn vijand de hand. Steeds respecteerde hij zijn
tegenstanders.

De moeilijkst te nemen benting, die welke maan-
den lang aan de troepen weerstand bood, werd hem
opgedragen te nemen. Aan welke opdracht met
grandesse voldaan werd, waarbij Graafland, als
eerste, geheel alleen, die benting betrad. Bij zijn
vijanden bewondering opwekkend die tot daden
aanleiding gaf. Hij vocht bedachtzaam. Hij overwon,
doch met dezelfde marechaussee, met zijn eigen
keurkorps, was hij dadelijk gereed tot steunen en
verzachten. Gewond werd hij eens. Van uit den slag
werd hij door zijn marechaussee naar het veld-
hospitaal gedragen. Zijn mannen vroegen er om
om met meerderen zijn baar te torsen, daarbij
dwars door het vuur van den vijand gaande, den

F. C. DE BRUYN
eenigst adres voor de bekende
„Parakan Salak“ Thee,
f 1.00 per pond.
NEEMT PROEF.
Danckertstraat 43. Tel. M. 4088 en M. 4089

kortsten weg volgend. Weigerend een andere te vol-
gen, al verzocht Graafland hen dat. Herhalend, dat
zij nu zeker den vijand niet wenschten te ontwij-
ken, met hunne lichamen hun commandant be-
schermd.

In de sagen van het land is hem een plaats ver-
zekerd. Nog eervoller dan die in de geschiedenis
gegrift.

Hij is heengegaan. Neerlands driekleur zal zijn
baar dekken. Op Atjeh zullen zijn vroegere vijanden
het hoofd onthoopen.”

Figuren uit onze Koloniale Historie.

Daendels als Gouverneur-Generaal.
(1808—1811).

II.

Op twee doelen richtte zich Daendels met felle
kracht. 1°. Op de inwendige reorganisatie van het
bestuur van Java, 2°. op de verdediging van dat
kostbare eiland. Daarbij verloor hij echter het be-
houd der „buitenbezittingen“ uit het oog. Zoodat
hem met enig recht verwaarloozing van ons bezit
buiten Java ten laste kan worden gelegd. In die fel-
heid ontzag Daendels geen persoonlijke belangen
van anderen. En in het algemeen kan men zeggen
dat hij, hoewel hier en daar iets ontwortelende, dat
had moeten blijven staan, als een orkaan gevaren
is door een wereld van eigenbelang, sleur en zelf-
genoegzaamheid.

Er was op Java veel te doen. Hoe noodig de reor-
ganisatie van het Europeesch bestuur was, blijkt
uit eene anecdote door Prof. Heeres verhaald, n.l.
dat bij Daendels' benoeming de verslagenheid alge-
meen was en een ieder, die in betrekking is van een
verantwoording te moeten doen, terdege in het har-
nas gebracht.

Daendels begon met van den Raad van Indië een
zuiver adviseerend lichaam te maken en in den ge-
heelen ambiënsstand bracht hij het beginsel van
voldoende salaris met het verbod van het aan-
nemen van geschenken van welken aard ook.
Tevens kreeg iedere ambtenaar een voldoende in-
structie.

Het ambt van Gouverneur van Java's Noord-Oost-
kust werd afgeschaff. Java werd verdeeld in praef-
ecturen — later landdrostambten genoemd. Bij die
reorganisatie behoorde ook een verandering van
houding tegenover de Inlandsche vorsten. Bantam,
Cheribon, Soerakarta en Djocjocarta ondervonden
onmiddellijk, dat het getij veranderd was. Bantam,
dat niet geneigd was inlandsch werkvolk te leveren
voor de verdedigingswerken aan de Meeuwerzaai,
werd in November 1808 feitelijk ingelijfd bij de
Lampongsche districten. Cheribon werd vernederd.
De vorsten van Soerakarta en Djocjocarta werden
onmiddellijk onder de regeering van Batavia ge-
bracht. Evenwel, Daendels handhaafde het begin-
sel der V. O. I. C. om de inlanders te laten onder
het bestuur van hun eigen hoofden. Maar hij
plaatste die hoofden meer direct onder controle
van het Europeesch bestuur en beperkte de ge-
legenheid om van hun positie tegenover die bevol-
king misbruik te maken.

Raffles heeft later (1811—1815) in hoofdzaak
Daendels' inzichten gevolgd.

Een andere bemoeiing van Daendels is die met de
cultures. Naar hij zelf zegt was een der eerste hoofd-
trekken van zijn regelingen: het behoud van het
stelsel der Compagnie: verplichte cultuur en lever-
ingen van de producten van Java's bodem. Tevens
legde hij zoo sterken nadruk op de koffiecultuur,
dat daardoor zeker de lasten van den inlander niet
verminderd werden. De gedwongen arbeid werd
evenmin afgeschaff als de heereendiensten. Vooral
die voor den publieken dienst.

Van Daendels' democratische liefde voor den
armen Javaan kwam daardoor niet heel veel te
recht.

Overigens regelde Daendels de inlandsche recht-
spraak. De Hooge Raad, weerbarstig en autoera-

Centraal-Apotheek DE KOEDOE
Frederik Hendriklaan 166 Tel. S. 1053
ALLE RECEPTEN worden
tegen den laagst mogelijken prijs gereed gemaakt

Maatschappij van Brandverzekering v. h. Koninkrijk der Nederlanden

Opgericht 1838

te 's-HERTOGENBOSCH

Opgericht 1838

DIRECTEUR: JHR. P. J. S. M. VAN DER DOES DE WILLEBOIS. — ADJUNCT-DIRECTEUR: JHR. P. J. O. VAN DER DOES DE WILLEBOIS. — COMMISSARISSEN: MR. H. J. VAN LEEUWEN, Raadsheer in het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch. JHR. MR. F. X. VERHEIJEN, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, Raadsheer in het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch. H. F. J. M. VAN ZINNICQ BERGMANN, Industrieel te 's-Hertogenbosch. JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Directeur der Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering te Amsterdam. H. F. W. M. VAN BAER, Apotheker te 's-Hertogenbosch. CONSTANT M. J. H. TILMAN te 's-Hertogenbosch.

MAATSCHAPPELIJK KAPITAAL f 1.000.000.— — GERESERVEERDE BATEN OP ULTIMO DEC. 1920 f 786.057.93.

DE MAATSCHAPPIJ VERZEKERT ROERENDE EN ONROERENDE GOEDEREN, OP VASTE PREMIËN TEGEN BRAND- EN INBRAAK.

tisch, werd rechtstreeks onder het toezicht van den Gouverneur-Generaal gebracht.

Het financieel beleid van Daendels was slecht. Zijn bestuur kostte veel geld. Maar dat vele geld werd ook voor een groot deel uitgegeven voor de vergrooing van het leger en het in staat van verdediging brengen van het groote eiland.

„De beoordeeling mijner verrichtingen” — zoo schrijft Daendels — „moet nimmer afgescheiden worden van die der buitengewone en noodlottige omstandigheden, waarin ik mij aanhoudend bevonden heb.”

„De vijand bedreigde Java van den zee kant; Javaansche vorsten, stout geworden door het denkbeeld onzer onmagt, waanden den tijd geboren, om ons de wet te kunnen stellen en de geldmiddelen waren uitgeput, terwijl het stilstaan der zeevaart, al de hulpmiddelen der laatste jaren afsneed.....

„Behoef ik dan te zeggen, dat, om te midden van deze noodlottige omstandigheden, de waardigheid van het Hollandsche Gouvernement staande te houden en in het inwendig bestuur alle verouderde gebreken, waartoe tot dusverre alle pogingen vruchteloos waren geweest, mij boven alle vormen te verheffen en geen andere wet te kennen dan het behoud van de aan mij toevertrouwde bezittingen? Dit was de mondelinge last, welke ik voor mijn vertrek had ontvingen en ik werd ook, door het ontvangen der goedkeuring van het Gouvernement over mijn eerste verrichtingen, aangemoedigd, om dat voetspoor niet te verlaten.”

In elk geval, Daendels moest dus roeien met de riemen, die hij had. Gedwongen leeningen moesten voorzien in de kasbehoefden. De inrichting van een groot leger, = 20.000 man op behoorlijken voet, verslond b.v. sommen! Maar het had ten minste tot gevolg, dat Engeland voorloopig van een verovering van Java afzag.

„Dat Daendels zichzelf bevoordeeld heeft, valt niet te ontkennen. Maar wie zijner aanklagers had dat niet nog in veel erger mate gedaan, zonder iets van die geestkracht en bekwaamheid ten nutte der algemeene zaak ten toon te spreiden, die de „ijzeren Maarschalk” voortdurend heeft getoond?”

Een der ernstigste grieven tegen het regeeringsbeleid van den Gouverneur-Generaal Daendels, eene grief, die aan zijn nagelaten betrekkingen duur te staan is gekomen, is geweest zijne weigering om uitvoering te geven aan contracten, die Mr. van Polanen *) krachtens machtiging van Koning Lodewijk in Amerika gesloten ter voorziening in behoeften van de Oostersche kantoren, met name Ambon en Banda (Dr. de Roo).

Na van Deventer heeft wijlen Dr. de Roo die zaak onderzocht. Zij kwam neer op pogingen om van Amerika uit Ambon van het noodige te voorzien, nadat het gebleken was, dat de Engelschen ons beletten dat van Java uit te doen.

Er blijkt uit, dat Daendels ook hier te doen had met personen, die hem vijandig waren en dat de Keizer de beschuldigingen aan Daendels' adres niet zoo maar voetstoots aannam.

Vast staat in elk geval de schuld van Daendels niet. Het is natuurlijk onmogelijk om in een kort weekblad-artikel deze meening nader te bewijzen. Wij wilden alleen stipuleren, dat dit oordeel over Daendels ons onbillijk voorkomt.

In elk geval, Daendels heeft getoond dat het hem hoogst ernst was met zijne reorganisatie. Daarvan getuigt ook de aanleg van den grooten postweg van Anjer naar Pasoeroean. Het bleek daarna mogelijk Java van het eene eind naar het andere te bereiken in zooveel dagen als vroeger weken.

Deze voortvarendheid kenmerkte Daendels in alles. Het kan daarom geen verwondering baren dat

*) Van Polanen was een van Daendels' hevigste tegenstanders, die daarvan in geschriften blijk gaf.

Daendels tal van tegenstanders kreeg. Hij regeerde feitelijk op Napoleonische manier. De verbinding met het moederland was meermalen verbroken. Langen tijd bleef hij zelfs zonder bericht uit Den Haag. In veel gevallen deed hij feitelijk, wat hem goeddacht. Nog altijd is een definitief oordeel over zijn bestuur niet te geven.

Maar dat in het algemeen op den weg dien hij insloeg is voortgewerkt door latere Regeeringen, mag als een bewijs worden aangemerkt, dat hij in veel opzichten een juist inzicht had.

De lezing van de voornaamste geschriften over Daendels' beleid en die van zijn eigen verantwoording geven den indruk, dat hij met geweld getracht heeft een nieuwe orde van zaken te stichten, om ons Indisch bezit een ruggegraat te geven, maar dat vele omstandigheden hem te sterk waren. Dat Daendels dat misschien zelf gevoelde, kan worden afgeleid uit het feit, dat hij meermalen zijn ontslag vroeg. Eindelijk kreeg hij het. Ook over de oorzaak daarvan is het volle licht nog niet opgegaan.

Lodewijk Napoleon en ten slotte Napoleon zelf, werden overstelpt met klachten.

En deze schijnen ten slotte doel getroffen te hebben. Hoewel de groot Europabeheerscher zelf vleidend aan Daendels schreef, riep hij hem spoedig terug na de inlijving van Holland bij Frankrijk.

Onmiddellijk daarop viel Java in handen der Engelschen.

Multatuli, die dikwijls visionaire oogenblikken had, noemde het leven van Daendels: een drama. In zekeren zin is dat ook op zijn leven als Gouverneur-Generaal van toepassing.

Ten minste voor hemzelf. Maar Indië is door hem rijker gemaakt, voor den nieuweren tijd, die was aangebroken.

Hij heeft den geest van het V. O. I. C. bestuur in zooverre verbroken, dat het dringend staatsgezag de plaats innam, van een verworden kliekregering.

Inderdaad heeft hij in alles zijn opdracht vervuld als een veldheer.

En daaraan voldoende heeft hij een spoor achtergelaten, dat nog hier en daar fosforiseert.

En aldus is Daendels' leven niet verlopen in het zand van den tijd.

H. A. RITTER.

De economische toestand van Java en Madoera.

Ga naar Java!

„It is a singularly blessed country, offering scenery of unsurpassable beauty and grandeur to the lover of nature, imposing hindu relics as the Borobudur and the ruins at Prambanan to the admirer of noble architecture and the student of ancient art and civilisation..... whilst the study of colonial administration may well be done here, where the *Hollanders have set an example to others*” (cursivering van ons!).

Van zulk een welgeslaagde studie over de resultaten van ons koloniaal beheer, ten aanzien van een gewichtig gebiedsdeel als Java en Madoera (4 maal Nederland), getuigt het werk van Dr. W. Huender: *Overzicht van den economischen toestand der inheemsche bevolking van Java en Madoera*).

Er bestaat ontegenzeggelijk verband tusschen koloniaal beheer en den economischen toestand van een land, dat zulk een beheer heeft ondergaan en nog ondergaat.

Tot een zekere hoogte heeft dat beheer zich verantwoordelijk te stellen voor den toestand van zaken, die het geschapen heeft, m.a.w. de economische toestand van Java en Madoera is een weerspiegeling van ons beheer over die eilanden.

*) Come to Java — 1920—1921. Official Tourist Bureau. Rijswijk 18. Weltevreden—Java, bldz. 7.

*) 's-Gravenhage. Martinus Nijhoff, 1921. — 254 blz. gr. Svo. Prijs f 5.—; in heel linnen f 6.50.

Firma AUG. SAVELKOUL

Heerenkleeding naar Maat

Indische Uitrustingen

BATAVIA - BANDOENG - SEMARANG - SOERABAYA
AMSTERDAM, Singel hoek Heiligeweg.

Vraagt geïllustreerden Catalogus

Dans- Instituut

B. STERNFELD

Leerling v. h. Instituut Jacques Dalcroze te Genève

Koningin Emmakade 133 Tel. M. 3348
'S-GRAVENHAGE

Onderwijs in

Modern Dansen

alsmede in

Klassiek,
Plastiek
en Rhythmische
Gymnastiek.

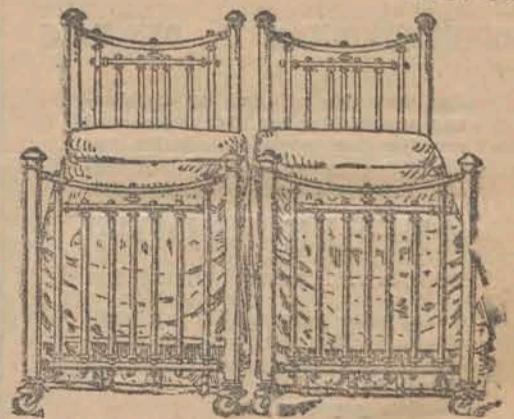
W. J. M. SIMONIS

voorheen Firma Th. A. A. SIMONIS.

GROENMARKT 34, over de Prinsstraat.

TELEFOON H. 2120

DEN HAAG

Specialiteit in BEDDEN

Groote keuze vanaf het basie tot het eenvoudigste.

Magazijn geopend van 8 1/2—12 1/2 en van 2—6 uur.

Adverteeren doet verkoopen.

Genua en Marseille

Geregelde Koeriersdiensten.
voor passagiers

REISBUREAU LINDEMAN.

's-Gravenhage

Arnhem Groningen Utrecht

Het beste Engelse Rijwiel **de Rutge. Whitworth**

Het beste Hollandsche Rijwiel **de Hima**

Vertegenwoordigers voor DEN HAAG

Fa TIMMERMAN & Co.

Tasmanstraat 147 Platterijstraat 170

Telefoon H. 7356 134 Telefoon H. 8742

Zuid-Hollandsche Brood en Beschuifabriek

WALDORPSTRAAT 16—22

's-GRAVENHAGE

TELEF. 1163

Beveelt zich bij Uwe

Leden aan.

**Behalve GOED BROOD
wordt U een dividend
van 5 %o gewaarborgd.**

HESSELS & MAKES

Valeriusstraat 44 - DEN HAAG - Tel. H. 3730

*1ste klas Fabrikaten Confectieschoeisel
Xuis 1ste rang voor Luxe-
en Orthopaedisch Schoeisel naar maat*

Protectie van voornaamste H. H. Medici hier te lande

ACADÉMIE DE DANSE MODERNE

N. DE PARMENTIER

BEZUIDENHOUT II DEN HAAG

Aanvang der privaat- en clublessen medio October. Desgewenscht worden ook lessen ten huize der families gegeven. Aan onze academie is voor dit seizoen verbonden

ANGÈLE SYDOW

Leerares v. h. Conservatorium R'dam

onder wier persoonlijke en artistieke leiding Privaat- en Clublessen in Rhythmische Gymnastiek Klassieke en Karakter Dansen worden gegeven.

Spreekuren dagelijks BEZUIDENHOUT II van 11—1, van 2—4 en van 6½—7½ uur. Prospectus op aanvraag.

DE GROOTSTE KEUZE GRAMOPHONES EN PLATEN
Merk **HIS MASTER'S VOICE**
bij **WILLEM SPRENGER**
PASSAGE 46. Agent der Gramophone Comp. Ltd. DEN HAAG
STEEDS HET NIEUWSTE!! Tel. 3778. STEEDS HET BESTE!!

Het is dan ook een groote verdienste van den heer Huender ons zoo klaar en helder een overzicht te geven van den economischen toestand van Java en Madoera, als hij dat doet in zijn doorwerkt proefschrift, maar het is daarom nog niet zoo gemakkelijk daarvan in het Koloniaal Weekblad, zij het ook maar een vluchtige bespreking te houden. Het boek is daarvoor een te doorwrochte studie met een overstelpende massa hoogst gewichtige en merkwaardige gegevens.

Wij zouden met Papageno (S. Kalff) kunnen zeggen dat „hier is de veelheid der verschijnselen zoo, dat de pen aarzelt in het aanslijpen van het meest „kenmerkende.“

Toch zullen wij het een en ander aantekenen uit Dr. Huenders boek, om onze lezers daarmee in kennis te stellen, maar wij moeten hen vooral aansporen het werk zelve ter hand te nemen.

De economische toestand van Indië is toch van actueel belang, het is om zoo te zeggen, vooral in deze tijden, aan de orde van den dag.

Huenders' werk bestaat uit drie afdelingen: „De bevolking en haar middelen van bestaan“, „De belastingen“ en „De bevordering van volkswelvaart.“ Daaraan vooraf een inleiding en tot besluit een slotbeschouwing met een volledig register, dat het nagaan der behandelde onderwerpen, in paragrafen ingedeeld, ten zeerste vergemakkelijkt. In de inleiding vermeldt de schrijver, dat zijn werk een tot 1921 uit verslagen en tijdschriften bijgewerkte uitgave poogt te geven van Van Deventer's Overzicht. Het rapport van 1904 werd daarbij in verband met de gewijzigde toestanden zoo getrouw mogelijk gevolgd, doch van Van Deventer's arbeid afgeweken ten aanzien van de Vorstenlanden en de particuliere landerijen, welke binnen den kring van het overzicht zijn getrokken. De gegevens zijn o.m. ontleend aan de verslagen der mindere Welvaartcommissie, terwijl, waar dit mogelijk was, ook de uitkomsten zijn vermeld van onderzoekingen uit latere jaren.

In § 1, „Sterkte en verspreiding der bevolking“, lezen wij, dat de totale bevolking van Java en Madoera in 1920 34.462.751 zielen bedroeg, tegen 19.540.813 in 1880 en dat het vrijwel onmogelijk is een opgave te doen van het tijdperk, waarbinnen Java en Madoera's bevolking zich zal verdubbelen, niettegenstaande de berekening van Kerkkamp e.a., dat zij in 1922 meer dan 39.000.000 zielen zou hebben bedragen. Waar de uitgestrektheid dier beide eilanden op 131.508 K.M². moet worden gesteld, is hare gemiddelde bevolkingsdichtheid 260 Indoneziërs per K.M²., terwijl het gemiddelde van Nederland's bevolking (op 31 Dec. 1921) 209.8 zielen bedroeg. Het dichtst bevolkt is Kedoe met 497 zielen per K.M². en het dunst Bantam met 111.

Toch zal in algemeenen zin op de vraag, of voor Java en Madoera verband bestaat tusschen volksdichtheid en volkswelvaart, bezwaarlijk een antwoord kunnen gegeven worden.

„Staat het vast dat er streken zijn, waar de bevolking en dun gezaaid en uiterst armoedig is (Grobogan, gedeelten van Rembang), andere, waar volksdichtheid en betrekkelijke welvaart samengaan (Sidoardjo, Tegal), het staat tevens vast, dat een der residenties, waar de bevolkingsdichtheid het kleinst is (Besoeiki), tot de welvarende gewesten behoort en dat het gewest met de grootste dichtheid (Kedoe) een der minst welvarende is“ (blz. 9).

Het landbouwbedrijf is sedert 1905 in een nederdalende lijn, n.l. van 71 pCt. van de volwassene bevolking, bij dat bedrijf betrokken in genoemd jaar, is dat cijfer thans 52 pCt., terwijl 48 pCt. als godsdienstambtenaren, dorpschoude, bedienden, koolies of als industrieelen of ambachtslieden den kost verdienen, zonder dat deze cijfers uit den aard der zaak als vaststaand kunnen worden aangemerkt, maar wel mag een verhouding van 60 landbouwers tegen 40 niet-landbouwers worden aangenomen (blz. 10). Wij mogen uit het bovenstaande wel tot de conclusie komen, dat het Javaansche volk allermint voorliefde heeft voor arbeid, althans geregelde arbeid in de tuinen van een onderneming. Er zijn er voorts, zegt Dr. R. Broersma, die het betreu-

ren dat de Inlander, vooral ook hij die geen grond bezit of er in deelt, zoo weinig levensbehoeften kent. Den zegen van zijn eenvoud achten velen een vloek; zij zouden hem wintersche kou, een meer eischende maag en een zekere uiterlijke beschaving willen geven om hem te dwingen tot arbeid. Met dat al is het toenemende tekort aan arbeiders in de landbouwnijverheid van Java een oud zeer en oud is ook het verschijnsel, dat de ondernemers het er niet over eens zijn: niet eens over het bestaan van het tekort, niet eens over den aard er van, niet eens over de middelen ter betering“).

De vraag, of er verband bestaat tusschen den vorm van akkerbezit en de volkswelvaart, is even weinig voor afdoend antwoord vatbaar als de besproken vraag boven omtrent het verband tusschen volksdichtheid en welvaart. Niet onwaarschijnlijk hangen beide vraagstukken eenigermate samen, in zoverre dat het communaal bezit voorkomt in dichtbevolkte, het individueel bezit in schaars bevolkte streken (blz. 25).

Bijzonder belangrijk achten wij de paragraaf handelende over den rijstbouw der bevolking blz. 30—42).

Schrijver komt tot de slotsom, dat voor de Indonesische bevolking behoorlijk bevloede en tegen overstroming beveiligde gronden, aanmerkelijk voordeelijker zijn dan gronden, die, eenzijdig van hemelwater afhankelijk, anderzijds bij te grooten toevloed van water blootstaan aan verwoestende overstromingen (blz. 353). Maar spreekt dit dan niet van zelf?

Uit een overzicht van de uitgestrektheid in bahoe van de verschillende soorten van bouwgrond in 1900 en in 1905 — het laatste jaar, waarvoor het Koloniaal Verslag deze opgaven verstrekt — in gebruik bij de inheemsche bevolking van Java en Madoera, buiten de Vorstenlanden en de particuliere landerijen, is op te maken, dat de totale uitgestrektheid der bouwvelden (*sawahs met levend water, sawahs van regen afhankelijk, moeras-sawahs en tegalans*), bedragende respectievelijk in 1900 4.041.735 en 6.220.541 bahoe's, zijn toegenomen met 2.178.806 bahoe's, d.i. met 53.9 pCt.

Bedroeg volgens Dr. Sollewijn Gelpke in 1885 de gemiddelde padiopbrengst voor sawahs 28 pikoeel per bahoe, de gegevens van de laatste koloniale verslagen doen dit gemiddelde op 25 à 26 pikoeel per bahoe stellen. Het jaaroverzicht van de inspectie der landelijke inkomsten besomt deze opbrengst op 27 pikoeel per bahoe, terwijl voor 1920 de „Mededelingen van den Landbouwvoorlichtingsdienst No. 4“ (1920) weer een gemiddelde opbrengst van 23, 23 en 23.95 pikoeel padi per bahoe vermelden.

Gelukkig dus een vooruitgang van de cultuur van het voornaamste voedingsgewas van Java en Madoera, sedert Van Deventer in 1904 moest constateren, dat de rijstcultuur in het tijdperk 1885—1900 stellig niet was vooruitgegaan (blz. 37).

Volgt men met aandacht de op blz. 38 en 39 gedane berekeningen door schrijver, dan komt men tot een opbrengst per bahoe rijst sawah van f 124, terwijl een Indonesische landbouwer in één jaar tijds en bij eigen bebouwing gemiddeld een som van f 103 van zijn akkers trekt (blz. 35—41).

Als in een kaleidoscoop passeeren ons verder de revue de helder geschreven hoofdstukken over diverse onderwerpen als de volkscultures, de veestapel en de veeteelt, de visscherij en de vischteelt, de nijverheid, de handel en scheepvaart, terwijl met de behandeling van de teelt van suikerriet en van de bereiding van daaruit verkregen product een nieuw terrein wordt betreden, n.l. het terrein der samenwerking tusschen Indonesiërs en niet-Indonesiërs. Als men nagaat, dat de best bevloerbare sawahs van de gezeten desabevolking der laaglanden voor de teelt van rietsuiker in aanmerking

²⁾ Oud zeer in Java's landbouwnijverheid, in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 25 October 1921. — Ochtendblad A.

³⁾ De sawah langit der Padangsche Bovenlanden.

Dans-Instituut NICK H. WISSE

Bediplomeerd Dansleeraar

PASSAGE 19 DEN HAAG

*Club- en Privaatlessen
in de Moderne Dansen*

Privaatlessen aan Heeren met medewerking van Dame (assistente).

Inlichtingen dagelijks van 2—4 en 7—10 uur.

Firma B. SCHOEMAKER

Engelsche Kleermakerij

29 WESTEINDE DEN HAAG 12a

... Bontwerkers...

Adverteeren doet verkoopen.

CORN. VAN DER SLUIJS

BINNENHUISARCHITECTUUR, MEUBELS, STOFFEN, ENZ.

ALLEEN NOORDEINDE 162A.

TEL. 4782.

DEN HAAG.

komen en zooals schrijver vermeldt (blz. 83), dat de geheele uitgestrektheid grond op eind 1920 met suikerriet beplant, 220.000 bahoe bedroeg of ongeveer 8 pCt. van alle op Java en Madoera, zonder Vorstenlanden en particuliere landerijen, door de Indonesische bevolking beplante bevoelbare sawahs, dan kunnen wij reeds daaruit opmaken, hoe belangrijk de suikercultuur voor die eilanden is. Vooral in de dichtbevolkte streken komt de suikercultuur het meest voor en zoo blijkt dat in de residentien Bantam, Preanger en Madoera geen suikercultuurondernemingen voorkomen en deze cultuur in de gewesten Batavia, Banjoemas, Kedoe en Madoera niet van groote beteekenis is, terwijl zij het belangrijkste is in de residentien Soerabaja en Pasoeroean, gevolgd door Djokjakarta, Soerakarta, Kediri en Besoeki, terwijl het gemiddeld areaal van aanplant van alle ondernemingen op Java iets meer dan 1025 bahoe bedroeg.

Aan het slot van de Westersche suikercultuur, § 9 (blz. 104), gaat schrijver accoord met Van Deventer's mededeeling in de Tweede Kamer op 7 Nov. 1907 bij de behandeling van de Ind. begroting voor 1908, dat suikercultuur en -industrie voor de sawahgerechtigden als zoodanig uitsluitend nadeel opleveren. Zij biedt daarentegen hun, die weinig of geen grond bezitten, op ruimer schaal dan eenig ander bedrijf gelegenheid tot geldverdiene. Onteeggelijk is de suikercultuur de hechtste basis van Indië's economisch leven).

Wij kunnen uit den aard der zaak Huenders' boek niet in bijzonderheden bespreken. In een kort bestek als waarover wij in het Weekblad te beschikken hebben, is zulks ook niet doenlijk, reden waarom wij de zeer belangrijke paragrafen over de belastingen, in de Tweede Afdeling behandeld, moeten voorbijgaan. Ze worden daarom des te meer voor de lezing, wij zouden haast zeggen voor de bestudeering, den lezer aanbevolen.

De schrijver van voornoemd artikel in de Nieuwe Rotterdamse Courant teekent niet betrekking tot schrijver's zeer doorwerkt proefschrift aan, dat van het uit de verslagen der mindere welvaartcommissie op f 161 per jaar becijferde bedrag van het gemiddelde inkomen van den Indonesiër op Java en Madoera door hem reeds aan belasting moet betaald worden in geld f 13.10 of 8.3 pCt. en, indien men de lasten in arbeid en gronderving mederekent, f 22.50 of 13.2 pCt.

De lasten voor deze menschen, wier gemiddeld maandelijksch budget nog geen f 14 bedraagt, te vermeerderen door verhooging van de invoerrechten en de lucifers- accijns, onderscheidenlijk met 25 en 50 pCt. en de verdubbeling van de slaachbelasting, acht de schrijver van vermeld dagblad artikel een politiek, die niet zal nalaten gevolgen te dragen, waarvoor nu of later de verantwoordelijkheid zwaar zal komen te drukken), vooral wanneer — volgens denzelfden schrijver — de Regeering in gebreke blijft van de miljoenen winst makende olie-maatschappijen eene bijdrage te verdienen op denzelfden voet als van de andere groote ondernemingen.

Op een op 29 November 1921 te Amsterdam gehouden buitengewone algemeene vergadering van aandeelhouders der Kon. Ned. Mij. tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Ned.-Indië gaat ook de

De heer A. Engelenberg, voorzitter van den Ned.-Indischen Politiek-Economischen Bond (N. I. P. E. B.), op een vergadering te Den Haag op 19 Dec. 1921 gehouden, merkt dan ook op, dat de algemeene leuze „kapitaal is de uitbuiting van den arbeider”, waarvan zoovele arbeiders vol zijn, Indië leidt tot bedroevende wantoestanden. Want een tegenstelling van kapitaal en arbeid vormt daar meer dan een klasstrijd alleen. Voor den aanhang van deze keuze gaat een dergelijke tegenstelling tevens langs rassen en bevolking; hier krijgt men de tegenstelling van volkeren, van godsdiensten en politiek. En hiertegen diende, volgens spreker, gewaakt te worden. Deze tegenstellingen toch leiden op den duur tot strijd, die noodzakelijk het historisch geworden gezag en overheid moet ondermijnen. Hiervan ook maken de revolutionaire elementen en de uit Europa komende communistische leiders gebruik. Zij voelen, dat de ontwijking van dit systeem den grootsten steun van het huidig gezag

bekende heer H. W. A. Deterding, directeur-generaal van genoemde Mij., te keer tegen de verhooging met 25 opeenten van de uitvoerrechten en zegt ter vergadering, dat mochten de verhoogingen er door komen of het Indisch bedrijf der Koninklijke speciaal blijven uitgekozen om de nooden van de Indische schatkist te lenigen, dan zou de Mij. de basis van haar crediet voelen wegzinken. Dan zou het gevolg dus wel moeten worden, dat van dividendbetalingen in geld, voortspruitend uit winst uit de Ind. ondernemingen, moeilijk weer sprake zou kunnen zijn, tenzij aan alle uitbreidingen paal en perk werd gesteld en de werkzaamheden worden bepaald tot de voordeelige terreinen, wat snel tot achteruitgang zou voeren.

De slotbeschouwing in Huenders' werk, nauwelijks 4 en een halve bladzijden druks, is niet al te uitvoerig; misschien was het den schrijver ook al te machtig om in een kort bestek zulk een recapitulatie te geven van alles wat hij reeds te voren in zijn werk heeft te berde gebracht en ragfijn uitgesponnen.

Niettemin hebben wij niet anders dan lof voor Huenders' arbeid, getuigende van zooveel meesterschap over de stof door hem behandeld, ten aanzien van onderwerpen van diversen aard, die hij in beschouwing heeft moeten nemen, om ons ten slotte het beeld van den economischen toestand van Java en Madoera voor oogen te stellen. Hij heeft dit gedaan op een wijze, die ons een hoog idee geeft van zijn gave om de werkelijk overstelpende massa van gegevens te combineren en te rangschikken. Zijn boek is daardoor geworden een *Nachtschlage Werk*, ook door de zorgvuldige vermelding der bronnen, waaruit hij geput heeft en der literatuuropgave.

Zoo zal zijn boek ook den weg kunnen wijzen voor het nemen van maatregelen ter verbetering van de thans in Ned.-Indië bestaande malaise, want malaise is toch feitelijk niets anders dan een tijdelijke ontwijking, door welke oorzaken dan ook, van den economischen toestand.

Wij juichen daarom de verschijning van Dr. Huenders' werk in de gegeven tijdsomstandigheden van harte toe.

Noch de Europeesche, noch de Indonesische bestuurder op Java en Madoera zal dit boek ongelezen mogen laten. Welk een kostelijke bron van allerlei wetenswaardigheden kan hij niet daaruit *ad libitum* putten, bijzonderheden, waarvan de juiste kennis hem te pas zal komen bij het beramen der te nemen maatregelen tot verbetering van den economischen toestand in het door hem bestuurde gebied.

Wat ten slotte de economische vooruitzichten in Ned.-Indië betreft, het jaarverslag van den President van de Javasche Bank over 1920 vermeldt, dat de financieele en economische toestand zich reeds geleidelijk redresseert, dat de ergste crisis voorbij is en dat er van een débacle geen sprake meer is en dat de financieele basis van het economische leven van Indië — de banken — gezond is.

A. R. v. O.

vormt. Kapitaal en arbeid dienen perfect samen te gaan, zoowel economisch, fiscaal als politiek. De Java-suikercultuur b.v., die zich een wereldnaam heeft weten te verwerven, zal alleen kunnen doorwerken in deze drie richtingen, indien de samenwerking tusschen kapitaal en arbeid blijft.

De Ned.-Indische Politieke Econ. Bond, bij monde van Prof. Mr. J. C. Kielstra, op 19 Dec. j.l. te Den Haag vanwege de vertegenwoordiging van dien bond in Nederland in een openbare vergadering gehouden redevoering over „De lijnen der Ind. begroting voor 1922”, is ook heftig gekant tegen een algemeene relatieve verhooging van in- en uitvoerrechten als is voorgesteld, omdat zij geenerlei rekening houdt met datgene, wat de verschillende ingevoerde goederen dragen kunnen, voor welke klassen der bevolking zij zijn bestemd en evenmin ten aanzien van de uit te voeren goederen met de draagkracht der bedrijven, waar zij voortgebracht worden.

Het soliedste en goedkoopste adres

voor

Gepantserde Hut- en Mailkoffers

is bij

J. JACOBS, Weimarstr. 213, DEN HAAG

Reisartikelen en Lederwaren

..... Vereeniging voor .....
Correspondentie-Onderwijs

Goedgekeurd bij Kon. Besl. 25-10-1912

Een uitstekende gelegenheid voor hen, die in Indië wonen en studeren willen, biedt de Vereen. voor Corr. Onderwijs

Technische Cursussen: Ambachts, Zeevaartonderw., Werktuigkunde, Electro-Techniek, Bouwkunde, Teekenakten.

Handelskursussen: Boekhouden, Handelscorrespondentie, Schoonschrijven, Stenografie.

Talen: Moderne-, Oude-, Handelstalen, (Spaansch, Maleisch, enz.)

Wiskunde, Opleiding Examen, Ambachten en Beroepen, enz.

Opleiding akten L.O. Wiskunde, Boekhouden, Talen, Teekenen, Landbouwkunde.

Opleiding akten M.O. Wiskunde (Kl en Kv), Boekhouden (KXII), Talen (Fransch, Duitsch, Engelsch), Teekenen (MA t/m Mx), Werktuigkunde (KI), Zeevaartkunde (I), Schoonschrijven (N).

Honderden Geslaagden.

Adm.-Adres: Koninginneweg 177

AMSTERDAM - Tel. Z. 6560

Wist U

dat wij drukken het Tijdschrift
NEDERLANDSCH INDIË OUD EN NIEUW

En ook

het bekende blad van Architect
ED. CUYPERS
HET HUIS OUD EN NIEUW

Dit bewijst

dat wij naast Handelsdrukwerk ook
eerste klas Kunstdruk kunnen ver-
vaardigen.

N.V. Drukkerij ten Hagen

Nobelstraat 20 Den Haag Tel. H. 474

MAISON H. SIMONS

Mantel- en Costuummagazijnen 159

HEULSTRAAT 13 naast „Boecatan”

en NOORDEINDE 17a.

zijn steeds voorzien van het
NIEUWSTE op het gebied van

DAMESKLEEDING

Goede pasvormen. Solide Stoffen. Billijke prijzen.

Wed. G. STREITWOLF

Noordeinde 105, 's-GRAVENHAGE, Tel. H. 2413

GUMMI SPONSEN

SPONSEN ZAKKEN

BADMUTSEN

Parkhotel
 van Stolkpark, Scheveningsche Boschjes.
 Tel. S. 733 - S. 1525 - S. 467
 EERSTE RANGS FAMILIEHOTEL
 Centrale Verwarming, Electrisch Licht, Baden,
 Rustige ligging.
 LIFT.
 Bijzonder geschikt voor Zomer- en Winterverblijf.

Maison van Wijk
 Obrechtstraat 57 - 's Gravenhage - Telefoon H 2665
 UITZENDING VAN DINERS vanaf f 1.00
 Speciaal ingericht tot het leveren aan huis van
 Dejeuners, Dinars en Soupers.
 135 KOUDE EN WARME SCHOTELS. J. H. M. KOETS

Hotel-Café-Restaurant
„Boschhek”
 Tel. B. 606 DEN HAAG

Modern ingericht Hotel
 Centrale Verwarming
 Warm- en Koudwaterleiding
 Kegelbanen Tennisbanen
 Garage met werkplaatsen

Dagelijks van 6 tot 10 uur
DINER.

Voor Hotelgasten en Bezoekers
 heeft „Boschhek” Luxe Auto's
 disponibel.

C. HOYNG
 SPUISTRAAT 20-22 DEN HAAG
 AMSTERDAM - UTRECHT

Kristal - Porselein

VAZEN, BLOEMPOTTEN, ZULLEN MET
 POTTEN, KLOKSTELLEN, ENZ. ENZ.,
 uit de Porceelbakkerij „Zuid Holland”
 te Gouda.

MAIL- en HUTKOFFERS in alle afmetingen.
 Garantie voor gawe overkomst.

VAN STRAALEN MONSIEUR & ERKELENS.
WIJNHANDEL
 Hoofdkantoor: ROTTERDAM, Leuvehaven 34, Tel. 2456.
 Bijkantoor: DEN HAAG, Lloydgebouw
 Piet Heinplein, Tel. ¹⁵⁸⁷ ₁₅₈₈
 Bijkantoor: DEN HELDER,
 Hoofdgracht 37, Tel. 83.

Comité voor Indische Lezingen en Leergangen.

Op 27—29 December 1921 werd te Amsterdam de Tweede Koloniale Vacantie cursus voor Geografen gehouden. De navolgende onderwerpen zijn daar behandeld:

Dinsdag 27 December, des namiddags te 2 uur. *De groei der gebirgen in de Molukken*, door Prof. Dr. H. A. Brouwer, hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft.

Woensdag 28 December, des morgens te 10 uur. *Bodem, water en lucht. De natuurlijke grondslagen voor de ontwikkeling van Nederlandsch-Indië*, door Dr. E. C. J. Mohr, Oud-Directeur van het Algemeen Proefstation voor den Landbouw en hoofd van het Labor. voor Agrogeologie en Grondonderzoek te Buitenzorg.

Op denzelfden dag, des namiddags te 2 uur: *De Boroboedoe*, door T. van Erp, gep. Luit.-Kol. der genie C.-I. L. te 's-Gravenhage.

Donderdag 29 December, des morgens te 10 uur: *Indonesisch grondenrecht*, door G. Gonggrijp, te 's-Gravenhage, Lector aan de Nederlandsche Handelshoogeschool.

Emigratie-mogelijkheden.

Tengevolge van de in ons land heerschende crisis van de lage waarde van het geld in omliggende landen, in het bijzonder in Duitschland, van den sterken aanwas van onze bevolking en van de geringe emigratie sedert 1913, is het thans in Nederland voor velen moeilijk of onmogelijk om behoorlijk bestaan te vinden.

Velen zullen daarom noodgedwongen in het buitenland moeten zoeken, wat het vaderland ze niet meer geven kan.

Alhoewel het niet op den weg ligt van de Nederlandsche Vereeniging Landverhuizing om tot emigratie aan te sporen en zij zulks ook nimmer gedaan heeft, meent de directeur van het informatiebureau der vereeniging onder de heerschende omstandigheden toch in het algemeen belang te handelen, door hierna in het kort de bestaande emigratiemogelijkheden te vermelden.

Frankrijk biedt goede kansen aan landbouwers met enig kapitaal (ongeveer f 15000) en aan een beperkt aantal landarbeiders. Voor plaatsing in loondienst wende men zich tot de Rijkse Centrale Arbeidsbeurs, Koningskade 22, den Haag. Eenige kennis van de Fransche taal is noodzakelijk.

Zuid-Afrika biedt goede kansen aan landbouwers, die over eenig kapitaal beschikken (ongeveer f 15.000) en aan een beperkt aantal zuivelkundigen. Kennis van de Engelsche taal geeft betere kansen, moet in sommige gevallen noodzakelijk worden geacht.

Canada biedt goede kansen aan: landbouwers met enig kapitaal (ongeveer f 6000); zuivelkundigen en landarbeiders, die over f 500 tot f 1000 beschikken ter bestrijding van de reis per boot en per trein en van de kosten van de eerste weken van verblijf.

Vertrek naar Canada in het najaar of in den winter moet als regel worden ontraden; het beste tijdstip van vertrek daarheen is eind April of begin Mei.

Ook industriele arbeiders, voortgekomen uit landbouwkringen en min of meer met landbouw bekend, hebben in den landbouw een kans om zich een bestaan te veroveren.

Kennis van vee maakt voor allen de kansen grooter. Eenige kennis van de Engelsche taal is noodzakelijk.

Voor de Vereenigde Staten van Amerika geldt hetzelfde als voor Canada.

De toelatingsbepalingen zijn voor de Vereenigde Staten echter veel moeilijker dan voor Canada, althans voor personen zonder kapitaal en zonder

Tel. Interc. H 447.

Hotel de Bellevue

Bezuidenhout 15
 's-GRAVENHAGE

familieleden of kennissen, die reeds in de Vereenigde Staten verblijven.

Eenige kennis van de Engelsche taal is noodzakelijk.

Voor Australië en Nieuw-Zeeland geldt over het algemeen hetzelfde als voor Canada, met dien verstande, dat de reiskosten belangrijker hooger zijn en dat de emigranten er minder welkom zijn. Het zijn vooral de arbeiders aldaar, die zich tegen emigratie kanten.

Eenige kennis van de Engelsche taal is noodzakelijk.

Alleen al voor de reiskosten tot de haven van bestemming moet gerekend worden op een f 600 per volwassen persoon.

Niemand besluite echter op grond van de hier vermelde mogelijkheden naar genoemde of andere landen te vertrekken; men vrage eerst nadere inlichtingen, raad en hulp aan de Nederlandsche Vereeniging Landverhuizing, gevestigd in het ministerie van landbouw, Bezuidenhout 30, 's-Gravenhage.

Allen, ook de bekwaamste landbouwers met kapitaal, hebben leertijd nodig, voordat zij zelf een bedrijf moeten opzetten, willen zij niet bedrogen uitkomen, groote teleurstelling ondervinden en geldelijke verliezen lijden.

Voorts dient wel bedacht, dat slechts zij slagen in den vreemde, die beschikken over een goede gezondheid, werkkraft, volhardingsvermogen en vooral aanpassingsvermogen, dat slechts zij slagen, die bereid zijn hard te werken, ontberingen te lijden zonder mopperen, die niet eigenwijs zijn, maar leeren willen van degenen, die reeds langer in het vreemde land gevestigd zijn en weten hoe in dat land de gewoonten zijn en de beste uitkomsten worden bereikt, dat slechts zij slagen, die bezielde zijn met den vasten wil om hun doel te bereiken en niet opgeven, hoe groot de moeilijkheden ook zijn, waarvoor zij komen te staan.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Bij onze burea.

Aan de kernachtige rede door generaal Leonard Wood gehouden bij de aanvaarding van het bestuur over de Filippijnen, — opgenomen in het *Bat. Nwsbl.* — ontleenen wij o.m.:

„Het is mijn doel om, voor zoover het in mijn macht ligt, de Regeering zóó te leiden, dat zij gekenmerkt wordt door zuinigheid, doeltreffendheid en wezenlijken vooruitgang; een Regeering van het volk door zijn verlegenwoordigers, voor zoover voorzien in de Jones-wet; een Regeering, gekenmerkt door eerlijkheid, moraliteit en waardeering van het feit, dat een openbaar ambt beteekent: publiek vertrouwen, en dat geschiktheid een absoluut vereischte is voor een benoeming. Er moet geen terugkeer zijn, maar gestadige vooruitgang langs gezonde lijnen.”

„Hoewel Oostersch van bloed en geboorte, is het volk der Filippijnsche eilanden in zaken van godsdienst, denkbeelden omtrent bestuur, methoden van administratie en wetgeving, nauw verbonden met de groote Christelijke naties van 't Westen en voornamelijk met Amerika wat betreft Regeeringsvorm, burgerlijke vrijheid en godsdienstvrijheid, zoomede liberale instellingen. Als volk zijt gij geboren en getogen als Christenen. Er moet geen teruggang zijn in het Christelijk geloof. In dit verband is het goed zich te herinneren, dat het eerste teeken van de decadentie van een volk te zien is in een veronachtzaming van den godsdienst. Dat een volk krachtig stoelt op zijn godsdienst, is een eerste voorwaarde voor werkelijke stabiliteit en ontwikkeling.”

„Uw geestdrift voor en dorst naar onderwijs en hetgeen ge bereikt hebt in den opbouw van een gezond stelsel van openbaar onderwijs, zijn hoven allen lof verheven. Wij moeten dit hoog houden. Ja, wij

Het meest aan te bevelen

INDISCH RESTAURANT
 LAAN VAN MEERDERVOORT 68, DEN HAAG
 Dagelijks geopend van 12 tot 9 uur.
 Uitsluitend Indische Tafel.
 Directeur: J. VAN GERMERT.

Tel. 1187
Marnix **MAISON VAN RIJN** Meermalen
BEKROOND
CUISINIERS

Prins Hendrikstr. 28 - DEN HAAG - v. Galenstraat 43

Dejeuners, Dinners, Soupers, etc. Hors d'Oeuvres
Varié, Mayonnaises, Salades, Koude en
Warme Schotels, enz. enz.

Meest Gerenommeerde Inrichting hier ter Stede.

Afdeeling INDISCHE KEUKEN

Uitzending van alle gewenschte Indische Schotels, bereid door speciaal geëngageerd vakkundig personeel,

Indische Menu's: f 2.- en f 3.- p. p.

Thuisbezorgd in verwarmde verzegelde Bussen.

moeten dit alles uitbreiden en verbeteren. Onderwijs moet voor allen vrij zijn. Uwe vrouwen moeten dezelfde mogelijkheid hebben als uwe mannen. Niets van hetgeen ik in deze eilanden gezien heb, heeft meer indruk op mij gemaakt, dan het karakter, de trouw, zuinigheid en algemeen goede invloed van de Filippijnsche vrouwen."

"De Regeering moet het particulier initiatief aanmoedigen, niet ontmoedigen. In het algemeen geloof ik, dat de Regeering zelve zich buiten de zakenwereld moet houden.

De rechtspraak moet onafhankelijk zijn en vaststaan, en zich volstrekt houden buiten de politiek zelf, want een onafhankelijke rechtspraak, die niemand te vreezen heeft, is de grondslag van een hechte Regeering.

We moeten onze openbare werken vooruit brengen, voornamelijk de wegen en de irrigatie. Wij moeten veel meer aandacht wijden aan de volksgezondheid en volkshygiëne. Te talrijk zijn de kostbare levens, die elk jaar verloren gaan en gemakkelijk gered hadden kunnen worden. Bijna een derde van het aantal kinderen, die op de Filippijnen geboren worden, sterven reeds in het eerste jaar van hun leven. Dit is een verschrikkelijk oordeel over onze hygiënische en gezondheidstoestanden. Wij moeten de middelen verstrekken voor de genezing van onze leprozen, want een groot deel van hen kan genezen worden. Wij moeten beter zorg dragen voor onze krankzinnigen.

Wij moeten alles doen wat in ons vermogen ligt om een hogere waardering te bewerken van den arbeid, van de verplichtingen van het burgerschap, voorts om onzen landbouw uit te breiden en de ontwikkeling van onze natuurlijke hulpbronnen te bevorderen, en de Regeering zoodanig organiseren en leiden, dat voldoende fondsen beschikbaar zijn voor de behoeften van vooruitgang en ontwikkeling.

Wij moeten leven binnen de perken van ons inkomen. Boven alles moeten wij samenwerken aan een gemeenschappelijk doel — de welvaart en het geluk van het volk der Filippijnsche eilanden. Wij moeten vasthouden aan gezonde beginselen en een gezond beleid. Dit is geen tijd voor overhaaste proefnemingen. Wij moeten met beide beenen op den grond staan en ons herinneren, dat onze weg vóór ons ligt, niet achter ons.

Mijn doel is het beste te doen, dat ik kan, om het krediet dezer eilanden te herstellen, den handel op te bouwen, de welvaart van het volk te verhoogen en van de Regeering te maken een model van efficiency."

"De vestiging van een gezonde, krachtige vertegenwoordigende Regeering in de Filippijnen mag niet falen, want de verstrekkende werking van de pogingen, welke wij hier — in het Oosten — gedaan hebben om zulk een Regeering in het leven te roepen, reikt tot ver over de grenzen van het Filippijnsche eilandrijk; ja zij reikt tot elk volk, dat droomt van liberale instellingen en van een regeering door het volk. Zij zal niet mislukken, omdat de Ver. Staten de hand aan den ploeg geslagen hebben en niet op hun schreden zullen terugkeeren."

De *Deli Crt.* voegt hier o.m. aan toe: Een typisch verschil tusschen deze intrede en die welke Ned. Indië kort geleden van den heer Foek heeft gehoord, is wel haar korthed en zeggingskracht, het streven, dat zij belooft naar efficiency, het leggen der vinger op de wondeplekken, het ronduit erkennen van de economische moeilijkheden en de krachtige belofte van bevordering van onderwijs en hygiëne, openbare werken, wegen, irrigatie, landbouw, enz., enz.

Daar is een groot verschil tusschen de Filippijnen en Ned.-Indië, en Wood's woord aan het adres der vrouwen is wel een der sprekende uitingen daarvan, terwijl ten slotte zijn peroratie heenwijst naar de toekomstige onafhankelijkheid der Oostersche volken, die in hun economische kinderjaren leiding behoeven van Westerlingen, die beter getraind zijn in de school van het praktische leven.

Inderdaad is de ontwikkeling van de Filippijnen

van zeer groote beteekenis voor de ontwikkeling van het gansche Oosten, van Japan tot Egypte. De rede van generaal Wood maakt den indruk van groote politieke eerlijkheid, zij houdt geen beloften in, zij wijst den Filippijns en de Ned.-Indiërs den weg, dien zij rustig en vlijtig hebben te bewandelen, opdat ook voor hen het uur van een krachtig, eigen en zelfstandig volksbestaan zal aanbreken.

De Javaan en Karaktervorming.

De heer J. C. Boon belooft in het *Soer Hbl.*, dat de strijd om het bestaan, die dichtgezaaide volkgroepen dwingt tot expansie, den Javaan eens zal nopen om, ten einde aan zijn zucht naar snelle vermeerdering te voldoen, tot immigratie op groote schaal over te gaan. Op karaktervorming zal het aankomen, wil de strijd om het bestaan gewonnen worden. Schrijver wijst er op, dat onderwijs ten deze lang niet alles is.

Zeker, als een diploma H.B.S. of nog mooier, een brevet van een hogere school-inrichting den mensch konden verschaffen de eigenschappen van een leider, dan ware de kern voor Inlandsche voogden nu reeds gevonden; maar waar geen enkele schoolinrichting karakters vormde — evenmin als in Nederland zelf, waar dit euvel evenwel door een eeuwenlang zelfonderricht der besten onder de besten werd goed gemaakt — daar is het tijdstip der ontvoogding praematuur.

Karakter is het eene noodige. Want de Javaan bedenke wel, dat voor het hanteeren van den hamer een krachtige, onvermoeide arm noodig is, die doelbewust het aambeeld bewerkt. Een bekwame arm, d.w.z. een arm, geleid door een logisch denkend hoofd. Natuurlijk, maar vóór alles een energieke, een onvermoeide, een sterke arm. Immers verslappen de spieren, dan ligt de hamer als een aambeeld tegen een aambeeld. Geen sport is mogelijk zonder wilskracht, geen wilskracht is mogelijk zonder een karakter, dat tot volhouden dwingt. Ook geen hamersport. Vormt uw karakter, ontwikkelt het geleidelijk, en laat de eerste stap tot die karaktervorming zijn, dat gij het Nederlandsche gouvernement moreel dwingt afstand te doen van een schoolsysteem, dat slechts beoogt uw geest te ontplooiën, maar dat uw kleine hart in zijn kleinheid laat.

Karakter is voor den Javaan noodig, óók om straks bij een volksverhuizing naar andere eilanden, tengevolge van overbevolking van Java, een leidende positie in te nemen, en ook om geschikt te zijn voor de ontvoogding van het Nederlandsche bestuur.

Gratie-verzoek Van Tienen beslist.

De beslissing inzake het verzoek om gratie van den Hoofdagent van de politie Van Tienen is gevallen. De Landvoogd stond bij wijze van gratie tien maanden vernedering van straf toe. De overweging, die daarbij voorgezeten heeft, is, dat van Tienen inderdaad het misdrijf bedreven heeft, dus terecht veroordeeld werd. De Landvoogd achtte de opgelegde straf echter te zwaar in verband met de omstandigheid, dat van Tienen bekend stond als een oppassend politieambtenaar, en de door hem verwonde persoon de verwondingen geheel te boven is gekomen, weshalve de Landvoogd een straf van acht maanden meer in overeenstemming acht met het gepleegde misdrijf.

De beslissing van den Landvoogd zal, volgens de *Java Bode*, ongetwijfeld een goeden indruk gemaakt hebben. Zij verdient den dank van de politiemenschen.

De Accountantsdienst der belastingen.

Wanneer men de resultaten hoort en de cijfers ziet, die op den belasting-accountantsdienst betrekking hebben, kan men niet anders dan erkennen, dat deze dienst voor den lande onmisbaar is geworden en dat de accountants en adjunct-accountants op Java, zoowel als op de Buitenbezittingen, een moeilijken, maar succesvollen arbeid verrichten. De *Java Bode* hoorde toch, dat het iets heel gewoons is, wanneer een der adjunct-accountants, met een salaris van f 600 à f 700 per maand, iedere maand

Fabriek van 104

FORNUIZEN

met toebehooren

voor Hotels,

Restaurants,

Gestichten, enz.

SCHIEVENINGEN

Telef. Interc. 654

Fa P. J. MEUS & ZON Waasenaarsche-
straat 1, 3, 5,
Hofleveranciers

Grand Hotel Restaurant „ALLARD“

Kruiskade 32 - ROTTERDAM - Telef. 12692

*Alle Kamers zijn voorzien van Koud-
en Warmwateraanleg.*

Huis van den 1sten Rang

Grand Hotel Restaurant

„Central“

In alle Kamers warm en koud water

De meest bekende Inrichting der Residentie.

HOTEL PAULEZ

geeft weder dagelijks van 3.30 tot
5.30 uur, zijn bekende intieme

Afternoon-Tea-Concerten

door het ensemble

WILLY HONSBEEK & Z

N.V. Brood- en Beschuitfabriek
„DE OUDE VETTE HEN“
DEN HAAG
bij het Stadhuis

*Alle soorten Brood, Beschuit,
Banket, enz.*

Lunchroom - Tea-Concert

GRAND HOTEL COOMANS

ROTTERDAM - HOOFDSTEEG

Hotel bevat 250 Kamers met stroomend koud en warm water; 30 Kamers met Badkamers verbonden.

Logies met Ontbijt vanaf f 3.25 per persoon.

De aandacht wordt gevestigd op de moderne Tearoom, uitkomend aan den Houttuin, en op het daarachter gelegen luxe ingericht Restaurant BRISTOL.

De Directeur H. HOLTHAUSEN

Om goede zaken te maken

is het noodig goede waar te leveren.
Doch het publiek moet weten dat gij
dij levert. Dat bereikt gij alleen door
goede en voortdurende reclame.

GEBRUIK DIT BLAD

VOOR UW

Reclamecampagne.

BREDA **Bredasche Luxebroodfabriek** BREDA
Telefoon **F. 't SAS** Lange
No. 72 Hofleverancier Brugstr. 10

beveelt zich beleeft aan voor de levering van alle soorten
**BROOD, BESCHUIT, LUXEBROOD, BANKET,
ONTBIJTKOEK, KOEKJES, enz.**

Alles eigen fabriek en van de beste grondstoffen vervaardigd.

Nederlandsch Indische. Escompto Maatschappij

Opggericht in 1857

Kapitaal . . . . . f 50.000.000.—
waarvan geplaatst en
volgestort . . . . . f 47.000.000.—
Reserve . . . . . f 11.000.000.—

Hoofdkantoor te BATAVIA.

Agentschappen in de voornaamste plaatsen van
Nederlandsch-Indië, te AMSTERDAM en te
'S-GRAVENHAGE,
Lange Vijverberg 13.

Het Agentschap te 's-GRAVENHAGE
belast zich met alle Bankzaken, alsmede
met aan- en verkoop van Effecten.
Neemt gelden à deposito en in rekening-
courant tegen rentevergoeding.

Safe-Deposit.

Open en Gesloten Bewaarneming.

Commanditaire Bankvereniging

VISSER & Co.,

Noordeinde 167 DEN HAAG Tel. H. 6831

Verricht alle Bankzaken

Administratie van Vermogens

Hypotheken Assurantiën Spaarkassen

UTRECHTSCH BANKVEREENIGING

OPGERICHT 1873.

Kromme Nieuwe Gracht 29 UTRECHT

Behandelt alle Bankzaken.

Verhuurt loketten in hare Brand- en
Inbraakvrije bewaarkuis.

De Directeuren: ANTON M. DE LEEUW
W. RIJCKSEN Gz. 211

Rotterdamsche Bankvereniging

Kapitaal f 75.000.000.—

Reserve f 35.000.000.—

ROTTERDAM	AMSTERDAM	's-GRAVENHAGE
Boompjes	Rokin	Mauritskade
Coolsingel		Bezuidenhout
Delftshaven	ZAANDAM	Kneuterdijk
Feijenoord		NAALDWIJK
SCHIEDAM		RIJSWIJK
VLAARDINGEN		SCHEVENINGEN

Deposito's

Cheque-Rekeningen m. rente-vergoeding

Handelscredieten

Voorschotten in Rekening-Courant

Gelegenheid tot Open- en Gesloten
Bewaargaving.

SAFE-DEPOSIT

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM BATAVIA 's-GRAVENHAGE

Ampenan, Bandoeng, Bombay, Calcutta,
Cheribon, Gorontalo, Hongkong, Kobe, Makas-
sar, Medan, Menado, Palembang, Pekalongan,
Probolinggo, Semarang, Shanghai, Singapore,
Soerabaya, Tegal, Tjilatjap, Weltevreden.

Kapitaal f 55.000.000.— Reserven f 47.750.000.—

zoo'n honderd duizend gulden in de kas van het
Gouvernement laat vloeien, dank zij het onderzoek
en ondanks de achterhoudende Chineezers.

Want het zijn vooral de Chineezers, die op alle mo-
gelijke en onmogelijke wijzen de belastingen weten
te ontduiken en ontdekking daarvan is voor de
ambtenaren uiterst moeilijk, omdat de meeste Chi-
neezers hunne orders voor hun bedrijf eenzijdig
noteeren in een zakboekje, zonder meer, om, is de
bladzijde vol, deze eenvoudig er uit te scheuren...;
en ga zoo maar eens na wat 's mans omzet is ge-
weest. De meeste Chineseesche handelaars hebben
geen „boeken” en als deze er zijn, volgt al dadelijk
de mededeeling, dat de belastingambtenaren op de
cijfers niet af moeten gaan, want „die zijn niet
heelemaal juist.” Toch worden die cijfers bij het
onderzoek door de accountants niet heelemaal ge-
negeerd, met het gevolg dat de op het belastingbil-
jet vermelde getallen met tien, soms met twintig
moeten worden vermenigvuldigd! Waarin door de
heeren in vredesnaam dan maar wordt berust.

Er zijn ook anderen; recalcitranten, die geen cij-
fers willen noemen, omdat zij, volgens hun zeggen,
dit niet kunnen. „Er zijn geen boeken.” In zulke
gevallen geschiedt de aanslag ambtshalve en de
dienst slaat dan heusch niet zuinig aan. Het kom-
misch gevolg van dit ambtshalve vaststellen van
de belastingssom is in den regel, dat de aangeslagene
al heel spoedig met de „inmiddels gevonden” boe-
ken naar den belastingambtenaar loopt om aan te
toon, dat door den accountantsdienst te hoog
werd aangeslagen. Is dit inderdaad het geval, dan
volgt, na een scherpe reprimande, vermindering van
het te betalen bedrag, dat echter dan toch nog veel
hooger is dan het oorspronkelijke.

De J. B. heeft zich afgevraagd of de tijd nog niet
gekomen is, dat tegen dergelijke ontduikers van de
belastingwet wordt opgetreden.

Plantoengan.

Naar de Loc. verneemt, heeft de insp. van den
B. G. Dienst in Midden Java een zeer gunstig rap-
port uitgebracht over de huidige toestanden op de
leprozen-kolonie Plantoengan van het Leger des
Heils. De Gouv. arts, dr. Coelewijn, is thans daar
geplaatst en houdt zich speciaal bezig met het be-
handelen der verpleegden met de in den jongsten
tijd tegen de melaatschheid toegepaste (injectie-)
middelen; o.a. die, welke thans op de Filippijnen
benut worden. Proeven, welke, naar te hopen is,
belangwekkende resultaten zullen opleveren.

UIT DE INLANDSCHE PERS.

De ontmoeting te Semarang van den Gouverneur-
Generaal met de Vorsten van Midden-Java.

De „Pewartja Soerabaya” van 21 September 1921
geeft eene beschrijving van deze ontmoeting, welke
in het midden van de maand September 1921, des
avonds ten half 7 uur, in de Residentwoning plaats
had en waaraan het navolgende werd ontleend.

Bij die ontmoeting waren alleen tegenwoordig de
Resident van Semarang, de afdelingscommandant
der 2de militaire afdeling van Java, de algemeene
secretaris, de assistent-Resident van Semarang en
de Residenten van Soerakarta en Djoejacarta, die
allen, evenals de Gouverneur-Generaal, in rok
waren gekleed, terwijl de afdelingscommandant de
groot-uniform droeg.

Van de zijde der „Pers” was alleen toegelaten de
heer Lievegoed, van de „Locomotief”.

Des avonds ten half 7 ure verliet de Vorst van
Soerakarta het Hotel Paviljoen en begaf zich, ver-
gezeld van zijn gevolg, langs de verzamelde menigte,
per auto naar het Residentiehuis.

De Gouverneur-Generaal was gezeten op een
statiesstoel midden in de zaal van ontvangst.

Aan zijne linkerzijde bevonden zich de Resident
van Semarang en de aanwezige burgerlijke lands-
dienaren en aan de rechterzijde stond de stoel voor
den Vorst.

Bij binnenkomst van dezen, die door den Resi-
dent van Soerakarta, den heer Harloff en een ad-

Bank-Associatie

Wertheim & Gompertz 1834 en Credietvereniging 1853.

ALLE BANKZAKEN.

Kapitaal en Reserves f 19.500.000.— 25 Kantoren

judant van den Landvoogd van uit de auto werd
binnengeleid, stonden alle aanwezigen op.

De Vorst was gekleed in de groot-uniform van
generaal-majoor van het N.-I. leger en droeg daarbij
tal van hem verleende onderscheidingen op de borst.

Zijn gevolg bestond uit 4 pangerans in groot-
militair costume, verder 4 Inlanders en 8 personen
van de statie, die de sieraden droegen.

Den voet op den looper zettende, groette de Vorst
en kwam de Gouverneur-Generaal Zijne Hoogheid
tegenmeet.

De voorstelling geschiedde door den Resident van
Soerakarta in den vorm van het uitspreken van den
titel van den Vorst: n.l. Zijne Hoogheid de Soesoeho-
enan van Soerakarta Pakoe Boewono X, zoner
meer, waarna men wederzijds de handen drukte
en op de zetels en stoelen plaats nam.

Gedurende ongeveer een kwart uur onderhield
de Landvoogd zich in de Maleische taal, met den
Vorst, doch werden de onderwerpen van de politiek
niet besproken, waarna de Gouverneur-Generaal den
Soesoehoenan uitgeleide deed tot aan het einde van
den looper, terwijl de Resident van Soerakarta den
Vorst begeleidde tot aan de auto.

De ontmoeting met den Vorst van Djoejacarta
had op dezelfde wijze plaats.

Diens gevolg bestond echter alleen uit 4 pan-
gerans.

Na zijn vertrek maakte Pangéran Adipati Ario
Praboe Soerjodilogo, hoofd van het Pakoe Alamsche
Huis, zijne opwachting.

Als oudste in functie was hij de eerste, die daar-
voor in aanmerking kwam.

Daarop volgde Pangéran Adipati Ario Praboe
Prang Wedono, hoofd van het Mangkoe Negorosche
Vorstenhuis.

Beiden verschenen in de uniform van luitenant-
kolonel van het Ned.-Indische leger en hadden ieder
4 volgelingen voor de statie.

Bij deze beide ontmoetingen zat de Resident van
Semarang rechts en namen de Residenten van Soe-
rakarta en Djoejacarta links van den Gouverneur-
Generaal plaats.

De beide zelfbesturen met hun gevolg zaten links
van de Residenten van Soerakarta en Djoejacarta.

Hunne ontvangst en hun uitgeleide geschiedde
door de adjudanten van den Landvoogd.

Des avonds ten 9 ure werd in het Residentiehuis
een officieele feestmaaltijd gehouden.

Eene zeer groote menigte had zich buiten ver-
zameld.

Aan tafel werd door den Resident van Semarang
gedronken op het welzijn van H. M. de Koningin,
den Gouverneur-Generaal en op de zelfbesturen.

Na afloop van den maaltijd had een taptoe plaats,
die voor de autoriteiten en de Vorsten defileerde.

In den vroegen morgen van den 15en September
trokken duizenden en duizenden Inlanders, vele
Chineezers en tal van Europeanen uit, met het doel
getuige te zijn van het wapenfeest, dat in tegenwoor-
digheid van den Gouverneur-Generaal en van de
Inlandsche Vorsten werd gegeven.

Vanaf het station Pontjol tot aan het terrein van
actie, alwaar eene op zeer lange steilen gebouwde
tribune was opgericht, hadden de soldaten zich op-
gesteld, waar achter de menigte een plaatsje trachtte
te krijgen, terwijl de loods weldra met de toonaan-
gevende Europeanen, Chineezers en Inlandsche
autoriteiten werd gevuld.

Precies 8 uur kwam de Vorst van Soerakarta,
onder het spelen van het Wilhelmus en vergezeld
van zijn gevolg, binnen.

Zijne Hoogheid droeg de witte generaalsuniform,
versierd met tal van ridderorden en werd ontvan-
gen door generaal Schutstal van Woudenberg en
vervolgens door de adjudanten van den Landvoogd
in de tribune binnengeleid, onder het spelen van
het Nederlandsche volkslied. Daarna kwamen ook
de andere Vorsten.

Vijf minuten later verscheen de Gouverneur-
Generaal onder het verschuldigde eerbetoen, drukte
de Vorsten van Soerakarta en Djoejacarta de hand

TAAMS & KEYSER

Bankastraat 10 's-Gravenhage
IN EFFECTEN.

Speciale afdeling Incourante Fondsen.
Cultures - Industrie - Handel.

Ons blad wordt op aanvraag geregeld toegezonden.
COUPONS. REK.-COURANT.

Oranjobank

Noordeinde 39 - DEN HAAG - Telef. H. 3407.

Handelscredieten, Rekening-Courant,

Deposito's Incasso's,

Spaarbankboekjes rentende 4 pCt.

ONDERLINGE LEVENSVERZEKERING VAN EIGEN HULP

Hoofdkantoor: 's-GRAVENHAGE, Kortenaerkaade 3. Bijkantoor: BATAVIA, Passer Pisang.

Verlaagde Indische Tarieven met Aandeel in de Winst.

Vraagt deze tarieven en gij zult Uwe levensverzekering sluiten bij de O. L. v. E. H.

en nam daarna tusschen hen plaats, eersigenoemde rechts en laatsigenoemde links van Zijne Excellentie.

Daarna hield generaal Schutstal van Woudenberg op het terrein een rede, waarin het nut van een wapenfeest werd aangetoond, terwijl hij den Landvoogd en de Vorsten dankte voor hunne tegenwoordigheid.

Een driewerf hoerageroep volgde voor H. M. de Koningin, den Landvoogd en de Javaansche Vorsten, vergezeld van muziek en toegejuicht door het publiek, waarna het défilé begon, voorafgegaan door het Mangkoe Negarasche legioen en gevolgd door de andere troepenafdeelingen.

De medewerker zegt, dat hij niet in staat is met juistheid weer te geven de schoonheid van dit wapenfeest, doch dat het dankbare publiek daarover het best zelf kan oordeelen.

Ten 11 uur voormiddag trok de Gouverneur-Generaal zich terug, terwijl de Javaansche Vorsten met den middagtrein van 2 uur naar Solo en Djocjarta terugkeerden.

De orde, welke door de politie werd gehandhaafd, geschiedde op loffelijke wijze.

UIT DE CHINEESCHE PERS.**De suikerfabriek en de inlandsche bevolking op Java**

Aan de hand van het voorkomende in het „Archief” zegt de redactie van de „Perniagaan” van 29 September 1921, dat de goede invloed, welke van de aanwezigheid van een suikerfabriek op de in de buurt aanwezige bevolking van Java uitgaat, door velen niet goed wordt begrepen, terwijl men in den regel geheel en al voorbijziet, dat niet alleen de werknemers op die fabriek daarvan partij trekken, doch ook hunne familieleden.

Ten einde deze bewering nader te staven, wijst de redactie in de eerste plaats op de verstrekking van geneeskundige hulp.

Elke suikerfabriek beschikt over een geneesheer. Kleine ongelukken in de fabriek, hoofdzakelijk tijdens den maaltijd, worden gewoonlijk plaatselijk en terstond behandeld, terwijl eveneens verstreking van geneesmiddelen zonder bemoeienis van den geneesheer en geheel belangloos geschiedt, in geval de ziekteverschijnselen van geen ernstigen aard zijn.

Reeds sedert geruimen tijd bestaan er bij de suikerfabrieken klinieken, alwaar de geneesheer een of tweemaal in de week niet alleen aan het fabriekspersoneel, doch ook aan andere personen kosteloos geneeskundigen bijstand verleent.

Voorts zijn er ziekenzalen aanwezig. Te Poerwokerto bestaat een centraal hospitaal voor het personeel der suikerfabrieken, waar de Inlanders kosteloos en gedurende geruimen tijd worden behandeld en waarvan de kosten worden betaald uit de subsidies, welke de suikerfabrieken ter beschikking stellen van het hospitaal.

De zendingshospitelen te Poerboinggo, Kehomen en te Poerworedjo, die de inlandsche zieken, van welke afkomst ook, gratis behandelen, worden eveneens door de suikerfabrieken geïdellijk gesteund.

Voor het op te richten centraal ziekenhuis te Banjoemas, waarmede in dit jaar wordt begonnen, hebben twee suikerfabrieken, onderscheidenlijk f 20.000 en f 25.000 toegezegd.

De zending te Djocjarta geeft op het punt van ziekenverzorging het prachtige voorbeeld door op vele plaatsen ziekenzalen op te richten voor de Inlandsche bevolking, waaronder de suikerfabrieken de schouders hebben gezet en waar gediplomeerde Inlandsche ziekenverplegers werkzaam zijn, die hunne opleiding ontvingen in het Petronella-hospitaal te Djocja.

Hoevele duizenden lijders aan malaria en schurft daar hunne genezing vonden, is genoegzaam bekend, terwijl hier ook nog moet worden geconstateerd, dat, bijaldien epidemische ziekten uitbreken, de suikerfabrieken terstond geldelijke hulp verleen, teneinde de verspreiding daarvan zooveel mo-

gelijk tegen te gaan en bovendien gratis geneesmiddelen in de dorpen verstrekken.

Dat daarbij teleurstellingen plaats hadden en de Inlanders de medicijnen aan de Chineezzen clandestien verkochten en ze dus blijkbaar niet op prijs stelden, is eveneens algemeen bekend.

De suikerfabrieken zijn uit een geneeskundig oogpunt dus op breede schaal werkzaam voor de bevolking, welke belangstelling niet onderdoet voor die, welke op het gebied van de huisvesting ten toon wordt gespreid.

Zoo treft men in de Inlandsche woningcomplexen drinkwaterleiding, badkamers en behoorlijke privaten aan, die door Nortonputten van water worden voorzien.

Op 4 suikerondernemingen heeft men reeds model-kampings opgericht, die waardevol zijn voor de gezondheid der bewoners, aangezien de huizen planken omwanding en cementen vloeren hebben, waardoor het brandgevaar wordt beperkt.

Deze woningen worden of tegen zeer billijken prijs of gratis ter beschikking van het werkvolk der fabrieken gesteld in overleg met het geneeskundig toezicht en hebben ruime ventilatie en licht.

Het aanwezige electrisch licht maakt het moeilijk voor het slechte volk om zijne wandaden te bedrijven.

Ten einde uit de handen van woekeraars te blijven, zorgen de suikerfabrieken er zooveel mogelijk voor, dat de bevolking niet te veel van haar rijstvoorraad verkoopt aan de Chineezzen.

In de residentie Banjoemas hebben bijna alle suikerfabrieken veel rijst opgekocht, om, in geval van nood, deze ter beschikking te houden van de bevolking.

Iedere onderneming nam in voorraad 2536 picol tegen den prijs van f 6.50 per picol, behalve de onkosten van koelie en vracht, terwijl de verkoops-prijs op f 3.75 per picol werd gesteld.

Andere fabrieken verkochten in het jaar 1919 3900 picol rijst aan de bevolking tegen f 3 per picol.

Ten deze is echter de toestand sedert veranderd, sedert de rijstprijzen daalden en de werklonen stegen.

Ook voor verstrekking van andere artikelen tegen zeer billijken prijs werd gezorgd, n.l. voor kleeren, lampen, enz.

Een der suikerondernemingen heeft reeds voor eigen rekening een Hollandsch-Inlandsche school opgericht, waarin tal van onderwijzers werkzaam zijn, terwijl eene Directie in Nederland onlangs een ton gouds beschikbaar stelde ten behoeve van de ontwikkeling der Inlandsche bevolking.

Het bovenstaande geeft zeker wel het duidelijkste bewijs hoe ernstig de ontwikkeling van de Inlandsche bevolking door het beheer der suikerfabrieken wordt opgevat.

Doch waar de winst in de miljoenen loopt, daar kunnen natuurlijk wel eenige tonnen gouds worden gemist voor den plicht om de Inlandsche bevolking te helpen waar dit nuttig en noodzakelijk is.

Van de zijde der Inlandsche bevolking beweren men evenwel niet, dat er niets door de suikerindustrie voor het volk wordt gedaan, want het bovenvermelde bewijst het tegendeel.

Veel in Ned.-Indië verdiend geld gaat naar Europa, dat is waar, doch even waar is het, dat er veel geld uit Europa in Ned.-Indië binnenkomt, dat niet in de spaarpot van den Inlander terecht komt en waardoor het zoo moeilijk valt te verklaren, dat de ontwikkeling van Java staat aan het Javaansche volk zelf, dat wel koopt, doch niet uitvoert.

De Bond van Surinamers in Nederland.

Bovengenoemde bond hield Zaterdag 21 i.l. zijn derde jaarvergadering in het feestgebouw „Bellevue” te Amsterdam.

Mag het verstandig heeten een jaarvergadering te doen plaats hebben in een feestgebouw, we houden ons overtuigd dat overwegingen van dergelijken aard hier toch niet gegolden hebben, wat trouwens

NEDERLANDSCHE HANDEL - MAATSCHAPPIJ

Gestort Kapitaal . . . . . f 80.000.000..
Statutaire Reserve . . . . . 18.978.250..
Buitengewone Reserve . . . . . 22.680.000..

Hoofdkantoor: AMSTERDAM.

Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in Nederlandsch-Indië,
Straits-Settlements, Britsch-Indië, China en Japan.

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten. — Incasseeringen en Financieringen. — Schriftelijke en Telegrafische Credieten. — Reiscrédietbrieven. — Deposito's. — Rekeningen-Courant. — Administratie van Effecten en alle andere Bankzaken.

RENTEVERGOEDING VOOR DEPOSITO'S BIJ DE KANTOREN IN NEDERLAND:

Met één jaar opzegging 4½ pCt.

Voor andere termijnen nader overeen te komen.

HAARLEMSCHE BANKVEREENIGING

HAARLEM, LEIDEN, AALSMEER
BEVERWIJK, BLOEMENDAAL
EDAM, HILLEGOM, HOOFD-
DORP, LISSE, PURMEREND
IJMUIDEN, ZANDVOORT.....

KAPITAAL EN RESERVE ca f 5.000.000.—

Handel- en Cultuur-Maatschappij

Gevestigd te AMSTERDAM, Prins Hendrikkade 79.
Telefoon 49 Noord, Telegram-adres: Amesz, Amsterdam.

IMPORT van alle Nederlandsch-Indische producten.
Neemt op zeer billijke conditiën vertegenwoordigingen aan van in Nederlandsch-Indië gevestigde firma's.
Belast zich met den verkoop van — en geeft voorschot op producten als: Tabak, Koffie, Rijst, Oliehoudende Gewassen, speciaal Copra, Sesame Zaad, Grondnoten, enz.
EXPORTEURS van alle voorkomende artikelen zooals: Textiel-, Papier-, IJzer- en Staalwaren, Sundries, Levensmiddelen, enz.
BANKIERS: Nederlandsche Handel-Maatschappij.

Voor Collectieve Ziekte-Verzekering is de aangewezen Maatschappij

Centrale-Onderlinge

Ziekenkas onder Administratie der Z. H. V.

Platterijkade 50 's-Gravenhage

DE BAS & Co., Bankiers
HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE
BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN

:-: Safe-Inrichting. :-:

COMPLETE MEUBILEERING BEHANGERIJ
Centraal Meubelmagazijn
= „DUINOORD” =
Reinkenstraat 25 DEN HAAG Tel. H. 2624
STOFFEERDERIJ MEUBELMAKERIJ

Instituut „VAN WIJNGAARDEN”,
Neutrale School voor M.U.L.O. Jongens en Meisjes.
2de Schuifstraat 332 (Duinoord), Den Haag. 133
Afd. A (6 leerjaren) opleid. H.B.S., Lyceum en Gymnasium
Afd. B (3 leerjaren voor leerlingen boven 12 jaar). Opleiding voor verschillende examens. 138
Schoolgeld f 60.— tot f 100.— per jaar.
Klein: klasse, ruime lokalen, Centr. verwarming, Electr. verlichting.

SCHRIFTELIJKE KNIPCURSUS

Door een geroutineerd Coupeur, met meer dan 20-jarige praktijk, (oud-leerling van de wereldberoemde „Professeur de Coupe” A. NERLING te Brussel) worden stelselmatig **schriftelijke lessen gegeven** (ook naar Indië) ter bekwaaming in het geven van een **chique coupe** aan Uw Dames- of Heeren- en Kinderkleding. Prijs **13 lessen f 12.-**, per **geheele cursus slechts f 45.-** (bij vooruitbetaling). Vraagt uitgebreide prospectus van **INSTITUUT VOOR SCHRIFTELIJKE LESSEN, Kapelstraat 3, APELDOORN.** 48 Na gunstig afgelegd examen wordt prachtig diploma uitgereikt.

Hadi-Poestaka

Boekhandel en Uitgevers-Mij.

Nobelstraat 20 - Den Haag
Telef. H. 475.

Hoofddepôt van de uitgaven van het „Java-Instituut” en van „De Commissie voor de Volkslectuur” te Weltevreden.

Levering van alle Boeken op elk gebied, ook Buitenlandsche Uitgaven.

Speciaal zijn we goed gesorteerd in Oostersche Werken,

Mevr. Fruin—Mees, Geschiedenis van Java in 2 dln. met talrijke illustr., p. deel f 6.—.

H. F. Tillema, Kromo-blanda, 4 dln. met vele lichtdrukken (antiquarisch).

Emiel Hullebroeck, Een Noodkreet uit Indië (over den achteruitgang der Inlandsche Kunstnijverheid) à f 1.—.

Praeadvies voor het Java-Congres, over Muziek- en Geschiedenis-onderwijs f 1.50 en f 3.50.

Werken van Noto Soeroto, p. deeltje f 3.75.

Werken v. Rabindranath Tagore à f 1.75.

Pracht-plaatwerken over Bali, Java, China en Japan, per band f 8.—.

„Soembangsih”, gedenkboek Boedi Oetomo, een werk met talloze illustraties samengesteld uitsluitend door Indonesiërs, f 4.50.

Binnenkort verschijnt bij ons een rijk geïllustreerd boek over den Javaanschen Dans door Th. B. van Lelyveld.

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND

Bilkgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog, Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

ook niet noodig zou zijn geweest. Waar Surinamers bijeen zijn, is het altijd gezellig.

Maar hoe gezellig dan, zakelijk is men ook en de zaken gingen aan de pret vooraf. Volgen we slechts de agenda met, als eerste punt, het Surinaamsche volkslied. Daarna de rede van den voorzitter en de jaarverslagen van den secretaris en den penningmeester, uit de voorlezing van welke bescheiden bleek, dat het ledental zich uitbreidde, wat in dezen tijd heel wat zeggen wil, n.l. dat de Bond van Surinamers een krachtig, actief bestuur bezit.

Toen volgde een even leerrijke als onderhoudende algemeene beschouwing over Suriname, door den oud-Gouverneur W. D. H. baron van Asbeck, na beëindiging waarvan de pauze intrad.

Het tweede gedeelte van het programma ving aan met eenige hoogst verdienstelijke voordrachten. De als punt 7 aangekondigde „Schoolrijdster” (het bekende blijspel van E. Pohl) kon niet afrijden, vermits de griep de teugels inhield. Maar gedanst zou er worden, al was het niet bekend gemaakt. Er zal gedanst worden, decreeteerde met stentorstem de voorzitter, tot vier uur toe, wel te verstaan tot 4 uur in den morgen, want de vergadering, gevolgd door het welgeslaagde feest, begon 's avonds om 8½ uur precies.

Suriname.

Wij schreven in ons vorig nummer over het ontbreken van vruchtencultuur voor uitvoer in Suriname, omdat er geen goede gelegenheid voor verscheping bestaat. Nu lezen wij in „De West” van 20 December — inmiddels ontvangen — „dat er een maatschappij in wording is, die zal trachten zooveel mogelijk den vruchtenhandel voor uitvoer te centraliseren. Nummer een op haar program staat de uitvoer van sinaasappelen en bananen.

De maatschappij zal in hoofdzaak bestaan uit producenten. Het blad hoort o.a. als deelnemers noemen de plantages Sorgvliet, La Liberté, Voorburg, Vreeland, Mariënbosch en Zorg en Hoop.”

Wij hopen, dat de K. W.-I. Maildienst nu zal overgaan tot maatregelen om het vervoer mogelijk te maken.

In verband met deze te waardeeren poging der in wording zijnde maatschappij, zouden wij de lezing aanbevelen van de volgende artikelen: „Onderzoekings na die oorzaak van bederf van Citrusvruchte” in „Journaal Landbou II, 5 (1921)” en „Verdere onderzoekingen met betrekking tot de oorzaak van het bederf van Zuid-Afrikaansche uitvoer Citrusvruchten”. Dept. Lb. Unie Z. A. Pamflet 1 (1921).

Onder het opschrift: „Mechanische grondbewerking in Suriname”, schrijft v. M. in het „Algemeen-Technisch Tijdschrift, tevens officieel orgaan van de Nederl. vereniging van Ingenieurs,” 3 Januari 1921:

„In Suriname wordt de mechanische grondbewerking met klimmend succes ingevoerd. De heer Van Waveren, landbouwkundige, heeft de leiding, vertrouwd zijnde met de behandeling van alle, ook de meest moderne landbouwwerktuigen. In den Samacapolder werd een groot complex, bijna stompvrij land, aangetroffen, geschikt voor mechanische bewerking. Op de plantage Beekhuizen bleken voor machinale bewerking geschikte gronden aanwezig, o.a. een deel van het enkele jaren geleden ingepolderde voorland. Beide oppervlakten werden mechanisch gekeerd. Daarbij gaf de grond in den Samacapolder zoo goed als geen moeilijkheden. Regelmatig werk leverend ging de scharenploeg er door, gevolgd door een egge, met daar achter een vlakrol. Het land op Beekhuizen heeft een bovenkorst, juist stijf genoeg om een tractor met ploeg te dragen, zoodat het herhaaldelijk voorkwam, dat deze werktuigen te diep inzakten. Hier werd tot op 6” geploegd. Na twee weken was de grond voldoende droog om met de dubbele schijvenegge ver-

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON
GROENMARKT 27
TELEFOON No. 2512

□ □ DROGERIEN □ □ CHEMICALIËN □ □
□ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN. □
□ □ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

kruimeld te worden. De akker werd prachtig omgelegd, vrij van kluiten. De geëgde grond was fijn van korrel, zonder onkruid, mooi doorlatend. 20 H.A. verwilderd weiland werden met den scharenploeg gekeerd. De plantage de „Maasstroom” stelde een dubbel schijvenploeg in dienst. Op l'Hermitage zijn eenige akkers mechanisch gescheurd, geploegd, geëgd en ook mechanisch gezaaid. De bediening der machines, motoren, landbouwwerktuigen heeft plaats door geschoold Europeesch en Inlandsch personeel. Een bekwame staf onder den chef der Mechanische Grondbewerking arbeidend, steunend op kundige voormannen, een breed opgezet werkplan volgend, zoodat de geleverde arbeid het volle nuttig effect haalt, heeft de mechanische grondbewerking in handen.

Meerder technisch vakkundig personeel, om de mechanisch te drijven landbouwwerktuigen te voeren, te onderhouden, te herstellen wordt gevraagd; de mechanische grondbewerking vooral geleidelijk invoerend, den overgang naar de nieuwe werkwijze gemakkelijk makend en overtuigd van het resultaat, vertrouwend op het volle nuttig effect der tractoren, gang en schijvenploegen, golen- en geulengravers. Elke stoornis, hoe klein ook, voorkomend.

De gronden worden vroeg en snel bewerkt, het gewas volrijp geogst. Gebruikmakend van den graver, den ploeg, den kruimelaar, den vlakverspreider is succes mogelijk. Wordt de kwestie der mechanische grondbewerking afdoend opgelost, zoo zal het groot-kapitaal zich weer op de cultures in Suriname gaan toeleggen, een juiste bemesting, selectie, een intensieve cultuur toepassend. Dag en nacht rusteloos arbeidend. De bewoner van Suriname, de grondbewerker waarop men aangewezen is, de Creool, werkt met te weinig ijver. Veel meer produceeren in geld of in product dan eigen consumptie, wenscht hij niet. En de arbeid der Oost-Indische emigranten is, met uitzondering van die op de suikerplantages gegeven, te duur.

Alleen bij toepassing der mechanische grondbewerking zullen de bodemproducten niet alleen nu, maar ook later in staat wezen om op de wereldmarkt den strijd met succes te voeren.

Door de belangstelling, welke de Directeur van den Landbouw en zijne ambtenaren toonden, was het mogelijk om de mechanische grondbewerking te demonstreeren, den arbeid toonend van den dubbel scharenploeg, den drievoudigen schavenploeg, den dubbel schijvenploeg, het eggen met dubbele schijvenegge en daaraan gekoppeld een gewone tandenegge van driedubbele breedte; het mechanisch zaaien; het mechanisch rooien van stompfen. Het Departement van den Landbouw bestelde een tractor, een schijvenploeg en een verkrumelaar.

Onder het opschrift „Kunstmatig Noorderlicht” schrijft „De Telegraaf” van 21 Januari, eerste avondblad:

„De „Daily Mail” meldt, dat door den heer George Sheringham een toestel is uitgevonden om zonlicht te veranderen in bleek daglicht. Door een bepaald instrument aan een raam te bevestigen worden de sterkste zonnestrallen veranderd in een koel „noorderlicht”, dat erkend is als het beste licht voor artistieke en handelsdoeleinden of proefnemingen. De bewerking geschiedt zonder vilters en schermen, door een compact apparaat dat het gebruik in zich sluit van een serie van reflectoren.

De aanwending dezer vinding in de tropen zou volgens den uitvinder van onschatbare waarde zijn, maar in deze luchtstreek zou zij voornamelijk van nut zijn voor musea en instellingen, waar een noorderlicht noodzakelijk is om schilderijen of boeken te bewaren.”

Zeer duidelijk is dit bericht niet. Het zou de moeite loonen er iets meer van te weten. Het woord „noorderlicht” is in dit verband o.i. misleidend.

In een aardig artikel in „De West” van 13 De-

N. LOEB - DEN HAAG
NOORDEINDE 109-111

KLEEDING EN MEUBILEERING
OP TERMIJNBETALING

PIANOHANDEL
P. MOSTERT
Reinkenstraat 16 DEN HAAG

Vakkundig Stemmen en Repareeren
Gereedmaken voor de Tropen

 Naamlooze Vennootschap
L. P. Smulders'
Meubelfabriek
 Tolbrugstraat 11
BREDA
 ▼
Behangerijen
Stoffeerderijen
TAPIJTEN EN
GORDIJNEN

Tagore's Opvoedingsidealen

door NOTO SOEROTO

Met 5 illustraties Prijs . . . f 2.20
Verkrijgbaar bij alle Boekhandelaren
en bij de Uitgeefster

. . . Een boekje, als een vreemde bloem, waaraan wondere geuren ontzweven, deze idealen van Tagore over opvoeding, in het stille woudheilgdom van Shanti Niketan opglanzend, dat stille oord, waar de vrede zelve schijnt te wonen. Er ruischt iets in deze idealen, als de melodie van een lied, in vreemde taal gezongen, dat heel uit de verte tot ons komt, ons dwingt tot stilstaan, tot luisteren; dat ons ontroert met een zonderlinge ontroering, half genot, half smart . . .

(ELISE SOER in „De Tijdspeigel“).

Uitgave van „Hadi Poestaka“

Boekhandel en Uitgeversmaatschappij

Nobelstraat 20 Den Haag Tel. H. 474

P. J. VEELO & Z^{NEN}
DEN HAAG
 Lange Houtstraat 15^B :: Tel. H. 6655
 .. **WONING** ..
INRICHTING
 158
Behangerij **Stoffeerderij**

KUNSTINSTITUUT
De Scheveningsche Muziekschool
 Dir. JOSEPHINE WINTER 16
 Keizerstraat 23 - Scheveningen

streken, men gewend is hooge invoerrechten en andere indirecte belastingen te betalen en geen directe. Eigen aangifte voor de inkomstenbelasting acht de commissie „in vele opzichten een nuttig hulpmiddel“, maar, zegt zij „er zijn ook vele bezwaren aan verbonden.“ Op welke bezwaren zij hier doelt, wordt niet meegedeeld.

Daarom: vooreerst indirecte belastingen verhoogen en uitbreiden.

Loodsgeldenverhooging.

De vertegenwoordiger van de K. W. S. M., van de K. N. S. M. en van de W. I. S. M. heeft zich gewend tot den Kolonialen Raad met een verzoekschrift, waarin hij „den Raad in overweging geeft de ontworpen loodsdiensverordening niet goed te keuren zoolang daarin heffingen worden gehandhaafd, welke in verband met het karakter van een zuivere retributie tot dekking der kosten van den loodsdienst te hoog moeten worden geacht en aan het Koloniaal Bestuur te kennen te geven, dat voorstellen tot het invoeren van havengelden, hetzij als belasting, hetzij als retributie bedoeld, slechts in behandeling kunnen worden genomen, indien als zoodanig aanhangig gemaakt en als zoodanig toegelicht, aangezien dusdanige voorstellen naar hunne eigen merites zouden moeten worden beoordeeld, los van de kwestie der loodsgeldheffingen.“

Politie.

De Amigoe di Curaçao meent, dat de fout, dat er maar geen goede politie komt, hierin schuilt, dat men het geheele korps tegelijk wil reorganiseeren. De hoofdoorzaak van het weinige resultaat der herhaalde reorganisatie ligt bij de „vlottende manschappen“, bij de soldaten dus. Er is echter een klein „blijvend gedeelte.“

„En dat blijvend gedeelte moet de kern vormen voor het toekomstig keurkorps. De mannen die tot dat blijvend gedeelte behooren, tonen liefde te hebben voor hun betrekking, daar een levenstaak van te willen maken en een familiebestaan daarin te zoeken.

Dat nu voor dat blijvend gedeelte goed worde gezorgd om te houden wat men heeft, en wat goed is beter te maken.

Laat die mannen theoretisch beter ontwikkelen, dat zij een dieper inzicht krijgen in de taak der Politie, hun betrekking niet als een haantje beschouwen, maar zelf eerbied er voor hebben als voor een levensroeping, een levenswijding.

Tracht deze goede kern langzamerhand uit te breiden door definitieve benoeming van goede elementen, die door een paar jaar trouwen dienst blijk hebben gegeven te willen blijven bij de Politie.

Zóó zal langzamerhand de Politie gereorganiseerd worden van binnenuit, wat de meest natuurlijke reorganisatie is en die ook het beste stand houdt.

Het Keurkorps kan onmiddellijk gevormd worden uit de beste elementen van het blijvend gedeelte.

Dat Keurkorps ontvang uitgebreider theorie, betere bezoldiging en doelmatiger indeeling van dienst.“

Na dit gelezen te hebben — wij vreezen, dat hier de wensch de vader is der gedachte — vragen wij ons eenigszins verbijsterd af, waarin toch wel die voorgaande reorganisaties mogen bestaan hebben. Wij voor ons gevoelen meer voor het stelsel der gewapende politie, door de bezuinigingscommissie aanbevolen.

Of wel heel verstandig is de wijze waarop hetzelfde blad den heer Elhorst „welkom“ heet, betwijfelen wij. Dat geschiedt toch in deze bewoordingen: „De Prins“ van 22 October l.l. bevat het portret van den heer K. W. Elhorst en deelt mee, dat deze, oud-inspecteur van politie te Amsterdam, benoemd is tot commissaris en chef der politie in Curaçao en waarschijnlijk midden December zijne bestemming zal volgen, na nog eenigen tijd te Rotterdam het havenpolitiewezen te hebben bestudeerd.“

In bovenstaand bericht moet eenige onjuistheid schuilen.

De post van Commissaris en Chef der Politie in

American Hotel - Amsterdam
 Hôtel en Café-Restaurant le Rang. 131
 Schoonste Ligging - Moderne Inrichting
 Electriche Verlichting - Centrale Verwarming
 Electriche Personenlift
 Omnibus aan 't Station - Matige Prijzen
 A. W. VOLMER, Directeur.
 Tel. Interc. 4737. Code 5th Edition A. B. C

WISBRUN & LIFFMANN
 Veenestraat 35-37 - Tel. 2593 - Den Haag
 DAMES MODEARTIKELEN.
 ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
 ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.
 BALARTIKELEN.

Curaçao is niet vacant, maar wordt nog altijd bekleed door den alom bekenden commandant Appel. Wel is vacant de post van inspecteur, die onder den Commissaris staat en dus geen Chef is der politie.

Nu is het zeer goed mogelijk, dat de heer Elhorst is toegezegd bij eventuele vacature van het Commissarisschap, het eerst in aanmerking te zullen komen.

Maar alvorens commandant Appel het bijltje er bij neer legt, hopen we toch, dat hij eerst den heer Elhorst terdege op de hoogte zal brengen van de Curaçao'sche toestanden. Die toestanden verschillen zoo hemelsbreed van de Amsterdamsche, dat een volbloed Hollander daar niet achter komt zonder goeden gangmaker.“

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen.

Verre luchtgemeenschap.

De Engelsche bladen spreken van een, nog in dit jaar, te organiseeren geregelden luchtdienst tusschen Engeland en Australië, via Britsch-Indië. Van de betrokken landen hebben Groot-Brittannië, Indië en Australië bijna het geheel benoedigde kapitaal van een kwart miljoen P. St. bijeen gebracht; Malta, Egypte en de Straits Settlements droegen kleinere bedragen bij.

Tevens lezen wij van den ijver, waarmede bij Vickers Ltd. te Brooklands gewerkt wordt aan het bijzondere vliegtuig voor Sir Ross Smith, die de tocht Engeland—Australië in den loop van 't vorig jaar voor 't eerst heeft volbracht en die nu een vlucht om de wereld wil doen. Het type zou gelijken op de tweeslachtige vliegboot, waarmede een recordtocht van de Seine te Parijs naar de Theems te Westminster volbracht werd.

Bij 't lezen van deze voornemens dringt de vraag zich andermaal op: blijven de moeilijkheden onoverwinbaar, die indertijd hebben doen afzien van den tocht Nederland—Java?

Wooling in Britsch-Indië.

Hoewel wij met een enkel woord reeds op de beteekenissen van het nationalistisch hindoecongres hebben gewezen, zooals dit in de laatste dagen van December te Ahmedabad gehouden is, meenen wij in verband hiermede nog eenige bijzonderheden in herinnering te moeten brengen. Ghandi, de leider der non-coöperation-beweging, vervulde er een hoofdrol. Het congres besloot zelfs hem tot dictator aan te wijzen, met de bevoegdheid zijn eigen opvolger aan te wijzen. In de waardeering der, veelal zeer jonge, nationalistes is Ghandi de idole, aan wien blindelings te gehoorzamen is. Zij blijven met hem gelooven in de kans van slagen voor „swaradj“, home rule of onafhankelijkheid, door het verzet zonder geweld. Zoals men weet, zijn de toegepaste middelen 't weigeren van belasting betalen, 't lid worden van verboden vereenigingen, 't zich laten arresteeren zonder weerstand, 't uitsluiten van Europeesche en in 't bijzonder van Britsche handelsartikelen, 't beleggen van meetings, de onthouding van elke samenwerking met de Britsche autoriteit.

Ghandi keurt de geweld-opstand af, hij had zelfs de Moplah's aangeraden hun verzet te staken. Met de wapens kan men niet tegen de Britsche overmacht op; de Moplah's hebben dit weer ondervonden. Maar 't geweldlooze verzet is, zegt hij, niet te overwinnen. Zijn stelsel past ook beter bij den hindoe-aard, die niet vechtlustig is. Hoewel hij veel over swaradj spreekt, weet niemand, hij zelf waarschijnlijk ook niet, wat dit in de toepassing zal wezen en wil worden, behalve dan, onafhankelijk van vreemd gezag. Dweepende volgelingen verwachten er een aardsch paradys van. Geenszins zijn alle Hindoes op Ghandi's hand, maar zijn aanhang is toch talrijk en taal genoeg om eene macht te vormen, waarmede rekening te houden is. De textiel-centra van Lancashire voelen ook de gevolgen van den boycot der vreemde weefsels.

Nadat den 27en December 't Hindoecongres geopend was, geschiedde dit den 30en, eveneens te Ahmedabad, voor de Mohamedaansche jaarvergadering. De voorzitter, Hazrat Mohami, sprak 't in zijne openingsrede rondweg uit, de Musselmannen willen komen tot de stichting van een republiek der Vereenigde Staten van Indië. Maar in tegenstelling met Ghandi, verklaarde hij, dat alle bruikbare middelen aangewend behooren te worden, die vooruitzicht geven om tot dit doel te komen. Hij schroomde niet in dit verband zelfs van geweld en van guerilla te spreken, voor 't geval dat de toepassing der krijgswet mocht worden afgekondigd. Waar hij de tegenover het khalifaat gevolgde politiek te berde bracht, gaf hij als eisch der Musselmannen aan, alle islamitische landen aan vreemde overheersching te onttrekken.

PERRY & CO.
 AMSTERDAM - ARNHEM - 's-GRAVENHAGE
 UTRECHT - GRONINGEN
 129
HUTKOFFERS

Bevelen ons beleeft
aan voor levering
van alle soorten
Brandstoffen

N.V. Brandstoffenhandel v.h. F. BREURE & ZON

Telefoon M. 1880 en M. 3331

Waldeck Pyrmontkade 88 - Den Haag

Stookt onze
1^e soort
Turfbriketten

Daar deze beweging ook duizendtallen van aanhangers heeft, mag zij evenmin verwaarloosd worden.

De Britsch-Indische regering staat voor een moeilijke taak. Lord Reading heeft aanvankelijk gedacht door overreding tot toenadering te kunnen komen, maar de oppositie liet zich hiervoor alleen vinden om hare propaganda met te groter vrijmoedigheid op te voeren. De onderkoning is er dan ook al toe moeten overgaan duidelijk uit te spreken, het verzet niet lijdzaam te kunnen dulden en verschillende leiders zijn, zooals men weet, sedert dan ook gearresteerd geworden. Men mag bedenken, dat bij eene bevolking van 300 miljoen een woeling van duizenden altijd maar een betrekkelijke beteekenis heeft, maar die beteekenis moet men dan toch inderdaad ook erkennen.

Dan zal men ook 't aandeel van deze bewegingen in de ontvangst van den prins van Wales in Indië begrijpen. Hier en daar heeft zij tot plaatselijke demonstraties geleid, die de gewenschte vreugde pijnlijk hebben verstoord, maar deze zijn toch niet toonaangevend voor den totaal-indruk, die ons de stoute onderneming van den kroonprins eerder als een succes dan als een mislukking doet zien, de tegenactie ten spijt.

Ceylon ook woelig.

Ceylon blijkt geïnfecteerd. Het heeft evenals Britsch-Indië in den loop van 't vorige jaar een bestuursreorganisatie gekregen. Hierdoor heeft het een zeker aantal gekozen leden in den wetgevenden raad gekregen. Het Nationaal Clingalesche Congres heeft deze wijziging echter voor onvoldoende verklaard. De nationalistische beweging beperkt zich tot de benedenlanden; de binnenlanden stemmen vooralsnog volstrekt niet in met den roep om zelfbestuur. Neemt men in aanmerking, dat 90 pCt. der bevolking nog uit analphabeten bestaat, dan moge dit niet pleiten voor 't tot nu toe gevolgde regime, 't wijst toch ook op een nog niet rijp zijn voor self government.

Bauxiet in Britsch-Guyana.

Naast de oude productiegebieden van bauxiet, zooals Frankrijk en N. Amerika, zijn tijdens den oorlog eenige andere landen opgekomen, voornamelijk Dalmatië, Nederlandsch- en Britsch-Guyana. De uitvoer van dit laatste land steeg van 2790 ton in 1917 tot 29400 ton in 1920. De productie was er geheel in handen van de Demerara Bauxite Co., onderdeel van de Northern Aluminium Cy. van Canada. De Demerara maatschappij had fabrieken gebouwd voor 't waschen en concentreren; de aetichte vervoer Mackensie was door transportgelegenheid in geregelde verbinding met de zee. Nu de oude ruimere producenten weer mededingen, is 't bedrijf in Guyana echter niet meer voldoende productief te maken; sedert Januari 1921 ligt het stil.

Tentoonstelling te Rio de Janeiro.

Ter gelegenheid van het eeuwfeest zijner onafhankelijkheid zal Brazilië o.a. een tentoonstelling te Rio de Janeiro houden. De opening is op 7 September 1922 gesteld.

Hoewel zij nationaal heet, wordt aan vreemde landen toch ook een plaats gegund, in een hiervoor afzonderlijk bestemd paviljoen.

China aan den arbeid.

Men heeft de neiging China als een slapend nijverheidsgebied te beschouwen, gewikkeld als 'tis in eene onafgebroken reeks van binnenlandsche onlusten, in verstrekkende economische, financiële en politieke moeilijkheden; toch zit de Chineesche handelsenergie niet stil, zij weet door alle belemmeringen heen nieuw leven te scheppen. De volgende cijfers kunnen hiervan een denkbeeld geven. Van de 91 petroleumbronnen in exploitatie, zijn er 22 kort geleden in werking gebracht. In Soetcheoe is met Chineesch kapitaal onlangs een zijdespinnerij en veverij opgericht. Shangai voegde een nieuwe groote katoenweverij aan de bestaanden toe. Ook Woeseh kreeg een weverij. In Tientsin kwamen ongeveer tegelijkertijd 3 lucifersfabrieken in werking, 4000 ton per maand ter markt brengend. Nabij 't arsenaal Kiangwan is eene cemenfabriek gebouwd. Deze gegevens hebben alleen betrekking op 't laatste trimestre van 1921.

Voor 1922 zijn als nieuwe nijverheidsinstellingen reeds aangekondigd: drinkwaterleiding te Nanking, in Tchekiang, te Poekoe, in Foekien, te Foetcheoe. Hankeoe krijgt de aanleg van een net voor elektrische beweging.

Zuid-Rhodesië.

Zuid-Rhodesië, dat de twee provincies Matabeleland en Mashonaland, ten N. van Transvaal, omvat, zal een verantwoordelijke regering krijgen, als de voorstellen, die door Churchill, den minister van koloniën, zijn opgesteld, worden aangenomen.

Zuid-Rhodesië wordt tot dusver bestuurd door de British South Africa Company, volgens een Koninklijk charter, dat in 1889 is verleend. Het heeft een wetgevenden raad, van welke 6 leden worden aangesteld door de Compagnie en 12 worden verkozen door stemgerechtigden.

Volgens het plan van Churchill wordt de wetgevende raad vervangen door een wetgevende vergadering, die geheel bestaat uit verkozen leden.

Het voorstel behelst bepalingen ter waarborging van de belangen van de British South Africa Company.

Churchill wijst er op, dat, hoewel de voorstellen een politiek inhouden, die, als het volk van Zuid-Rhodesië besluit haar te aanvaarden, door de Britsche regering zal worden uitgevoerd, er een alternatieve politiek is, n.l. het treden in de Zuid-Afrikaansche Unie.

Hij is van plan een delegatie te benoemen om te beraadslagen met generaal Smuts, den eersten minister van Zuid-Afrika, om de voorwaarden te leeren kennen, op welke Zuid-Rhodesië in de Unie zou kunnen treden.

Churchill meent, dat het volk zijn keus tusschen deze alternatieve stelsels zal moeten te kennen geven door middel van een referendum.

De Z.-A. Unie is wel aan het groeien. Pas voormalig Duitsch Z.W.-Afrika en nu weer deze twee provinciën in 't noorden.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging: WERKKRACHTEN TEN BEHOEVE DER KOLONIËN.

Oost- en West-Indische werkgevers hier te lande worden uitgenoodigd om, wanneer in de vervulling van betrekkingen moet worden voorzien, hiervan mededeeling te doen aan het Informatiebureau der Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag.

Van de Afdeling 's-Gravenhage:

Mededeeling dat van *Woensdag 25 tot en met Zondag 29 dezer* in Pulchri Studio eene **TENTOONSTELLING** van Balische kunst wordt gehouden, bestaande uit schetsen, aquarellen, teekeningen, enz. van Jonkv. Tyra Kleen.

Geopend van 10—5 uur. Toegang vrij, ook voor niet-leden. **HET BESTUUR.**

Van de Redactie-Commissie:

Wegens ongesteldheid van ons redactie-lid, samensteller van het Literatuur-Overzicht, zullen onze lezers ditmaal deze rubriek moeten derven. Hopelijk zal hij de volgende keer de schade kunnen inhalen.

Van het Informatie-Bureau (Heulstraat 17, Den Haag).

VOOR DEN INDISCHEN DIENST ZIJN BESTEMD:

H. Bünjer, Amsterdam, Weesperplein, 17, als machinist bij den Dienst der Staatsspoor- en Tramwegen.

H. J. Schippers, Maassluis, Noorddijk P. 7, als controleur 2e klasse bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst.

Ch. M. A. Asselbergs, Bergen-op-Zoom, Steenbergeschestraat 49, als controleur 2de klasse bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst.

UITZENDING VOOR DEN NEDERLANDSCH-INDISCHEN STAATSDIENST.

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederlandsch Oost-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën, bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Ambtenaar bij de rechterlijke macht (Doctorandi in het Nederlandsch recht of in de Nederlandsche rechtswetenschap, die geslaagd zijn in het examen bedoeld bij art. 141, 2de lid, der Hooger-onderwijswet).

Ambtenaar bij den bureaudienst (Doctorandi in het Nederlandsch recht of in de Nederlandsche rechtswetenschap).

- Leeraar in de plant- en dierkunde.
- Leeraren in de Nederlandsche taal.
- Leeraren in het Duitsch.
- Leeraren in het Fransch.
- Leeraren in de wis- en natuurkunde.

Fa. A. C. LINSCHOTEN

Fred. Hendriklaan 211 Telef. Schev. 47

COMPLETE KEUKENINRICHTINGEN.

Gas- en Kolenfornuizen. Huishoudelijke Artikelen. Electriche Ornamenten. Strijkijzers. Comforen. etc. **BADEN & GEIJERS.**

Zendingen naar O. en W. onder gar. en gaven overtocht

Een keurig,
zeer gewild,
tevens praktisch

**CADEAU
VOOR DAMES**

IS

**François Blom's
Moderne Kookkunst**

VERZAMELING

VAN

uitgezochte en beproefde Recepten, Opmerkingen over het toedienen der spijzen en wijnen, over het samenstellen van Menu's, opmerkingen over gereedschap, voorraad, enz.

BENEVENS RUIM

EN EEN

ALPHABETISCH REGISTER

BEKROOND MET DE GOUDEN MEDAILLE

op de Voedings-Tentoonstelling te Parijs 1889 en de Kookkunst-Tentoonstellingen te Antwerpen 1839 en 's-Gravenhage 1892 en met het Eere-Diploma op de Tentoonstelling te 's-Gravenhage 1905.

Ingenaaud f 4.25 In linnen stempelband f 5.50

Verkrijgbaar bij den Boekhandel.

HOTEL-PENSION PHILADELPHIA

LEIDSCHEN KADE 94, tegenover het Leidsche Boschje.
AMSTERDAM - TEL. Z. 3275.

Zeer aanbevelenswaardig voor Indische Families.
DAGELIJKS RIJSTAFEL.
INDISCH EN EUROPEESCH RESTAURANT.
KAMERS MET EN ZONDER BADKAMER.
Lit. Centr. Verwarming

Fabriek van INDISCHE UITRUSTINGEN

Eigen Kofferfabriek

G. KERNER & Co.

BATAVIA DEN HAAG SOERABAIJA
Stationsweg 78 - Tel. H. 1038

Alle goederen worden onder garantie geleverd.
Eventuele vergissingen worden aan onze filialen
in Indië kosteloos hersteld.

**VLEUGELS, PIANO'S
KUNSTSPELPIANO'S
ORGELS**

REPARATIE - STEMMEN - RUILEN

Speciale Inrichting voor het
gereedmaken voor de TROPEN

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG
BOEKHORSTSTRAAT 149 - TEL. H. 2051

KON. ERK. PITMANSCHOOL

Staatsblad 37.

DEN HAAG, Regentessepl. 26 - Mauritsweg 30, ROTTERDAM

Stenografie, Machineschrijven, Talen, Correspondentie,
Boekhouden, Staatsinrichting.

KANTOOR- en HANDELSOPLEIDING.

Directeur-Gen. T. v. D. VEEN.

KALENDER-SCHRIJFLEGGER

Op herhaald en veelzijdig verzoek
hebben wij besloten ertoe over te
gaan een zeer beperkt aantal van
onzen Kalender-Schrijflegger voor
Cliëntèle, die meer dan het hun
gezonden exemplaar wenschen en
voor niet-clientèle beschikbaar te
stellen tot den prijs van drie gulden

N.V. DRUKKERIJ TEN HAGEN

NOBELSTRAAT 20 TEL. H. 474 en 475

DEN HAAG

OLYMPIA THEATER

Prins Hendrikplein 3 - Tel. M. 814

Elken Vrijdag nieuw afwisselend
programma.

Doorlopende Voorstelling,
aanvang 8 uur.

Plaatsbespreking kan per telefoon
geschieden.

Perfect Boston, Fox-trot en One-step of Tango voor f 30.-

in zes privé-lessen, bij Bé W. Meulman (v.d. Haagen's Dans-Instituut)

Willemstraat 20-22 - 's-Gravenhage - Tel. N. 3068

*Modernste stijl en variaties door hem uit Londen en Parijs medegebracht. Vraagi
inlichtingen bij het goede Haagsche publiek.*

Leeraren in het teekenen (akte Me en g).
Leeraren in de Staatswetenschappen.
Leeraren in de scheikunde, allen volledig bevoegd.
Civiel- of bouwkundige ingenieurs bij het middelb. techn.
onderwijs.
Werktuigkundige ingenieurs bij het middelb. techn. on-
derwijs.
Gepensionneerde genie-officieren als leeraren in de bouw-
kundige vakken bij het middelbaar technisch onderwijs.
Leeraar met K bevoegdheid.
Onderwijzer bij het openbaar lager onderwijs.
Onderwijzer met de hoofdkate en lagere akte wiskunde
voor het meer uitgebreid lager onderwijs.
Onderwijzer bij het landbouwonderwijs.
Gouvernementsarts bij den burgerlijken geneeskundigen
dienst of bij den dienst der pestbestrijding (voor vasten of
tijdelijken dienst).
Twee directrices bij de militaire hospitalen.
Verpleegster 1ste klasse bij den burgerlijken geneeskun-
digen dienst.
Verpleegster 1ste klasse bij het krankzinnigenwezen.
Verpleegster 1ste klasse voor de militaire hospitalen.
Verpleger 1ste klasse voor de militaire hospitalen.
Verpleegster 1ste klasse voor de operatiezaal.
Landbouwleeraar (landhouwkundig ingenieur).
Veearts bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst.
Teekenaar bij den waterstaat en 's lands burgerlijke open-
bare werken.
Bij den dienst der Staatsspoorwegen:
Ingenieur met praktijk op het gebied van signaalwezen.
Opzichter werkplaats voor afd. locomotiefstelplaats.
Bij den dienst der Staatsspoorwegen (in tijdelijken dienst):
Technicus voor electro-zwakstroom.
Bij den post-, telegraaf- en telefoondienst:
Adsp.-electro-technisch ambtenaar.

Zij, die voor uitzending tot een dezer betrekkingen in Ne-
derlandisch Oost-Indië in aanmerking wenschen te komen,
kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot
de 9de Afdeling B van het Ministerie van Koloniën.

Mutaties van 18 tot 25 Jan. 1922.

Nieuwe Leden.

Mevr. F. van der Poll, Utrecht, Buys Ballotstraat 19, f 5.
Mevr. Wed. M. van Daalen, Den Haag, François Maelson-
straat 30, f 5.
H. N. Bayinck, Opziener Mijndienst O.-I., Breda, Leuvenaar-
straat 118, f 5.
H. Bossert, Onderluitenant der Infanterie, Amsterdam,
Oosteinde 4, f 5.
Dr. J. H. Boeke, Adviseur Volkskredietwezen, Haarlem,
Jordanstraat 46, f 5.
A. van Dooren, wd. Inspecteur P. T. en T., Rotterdam,
Prins Hendrikstraat 146, f 5.
H. A. Nauta, jur. cand., Leiden, Jan van Goijenkade 8, f 5.
I. S. Bickart, Magazijnmeester 1ste klasse der Genie, Am-
sterdam, Stadhouderskade 36, f 5.
J. F. C. Raabe, Gouvernementsveearts O.-I., Utrecht,
Schoolstraat 9, f 5.
F. J. Herman, Leerl. Landbouwschool, Deventer, Lange
Bisschopstraat 54, f 2.50.
C. F. van Assendelft de Coningh, Leerl. Landbouwschool,
Deventer, Graaf v. Burenstraat 23, f 2.50.
G. Bekedam Jr., Leerl. Landbouwschool, Deventer, Pols-
straat 23, f 2.50.
J. Drost, Leerl. Landbouwschool, Deventer, Parkweg 2,
f 2.50.
J. N. Kruisinga, Leerl. Landbouwschool, Deventer, Binnen-
singel 10, f 2.50.
M. A. van Rhijn, Leerl. Landbouwschool, Twello, Dominde-
straat, „Pastorie”, f 2.50.
J. Willems, Leerl. Landbouwschool, Eefde, Villa „Ever-
dina”, f 2.50.
Wolf van der Stuis, Leerl. Landbouwschool, Deventer,
Lange Bisschopstraat 24, f 2.50.
C. van der Most, Leerl. Landbouwschool, Deventer, Lage-
straat 24, f 2.50.
J. H. Valentgoed, Leerl. Landbouwschool, Deventer, Lage-
straat 24, f 2.50.
J. G. van Tertholen, Onderw. 1e kl. O.-I., Amsterdam, 1ste
Helmersstraat 2871, f 5.
A. J. H. van der Mijl Dekker, Hongkong, p/a. Ned.-Ind.
Handelsbank, f 10.

Afschrijven.

F. J. Knoops, Haarlem, Mauritsstraat 3 (overleden).
Chr. Versteegh, Haarlem, Leegwaterstraat 4.
M. A. Keers van Oort, Santpoort (afd. Haarlem).
F. A. von Balluseck, gep. Off. N.-I. L., Den Haag, Celebes-
straat 4 (overleden).
J. Ané, Bouwkundig Aannemer, Solo (overleden).
H. D. A. Obertop, Gep. Resident, Landrechter te Sema-
rang (overleden).
J. Birnie, Amersfoort, Huijgerslaan 1 (afd. Utrecht).
H. G. Tersieug, Baarn (afd. Utrecht).
Cultuur-Maatschappij „Parakan Salak”, Amsterdam, N.-Z.
Voorburgwal 104.
W. G. C. J. Bosman, Leerl. Landbouwschool, Deventer,
Pikwerfbaan 36.

F. C. Magendans, Leerl. Landbouwschool, Deventer, Veen-
weg 42.
F. A. Vervloet, Rotterdam, Westersingel 87.
E. A. A. van Heekeren, Rotterdam, Rochussenstraat 197a.
D. Obreen, Rotterdam, Prinses Julianalaan 60.
A. Ruoff, Rotterdam, Zuidblaak 54.

Adresveranderingen.

Mr. W. C. van Benthem Jutting, Haarlem, van Wilhelmina-
park 8 naar: Wilhelminastraat 51.
J. Grijseels, Leerl. Landbouwschool, Deventer, van: Kl.
Overstraat 27 naar: Gr. Oversiraat 16.
J. A. Rotteveel, Leerl. Landbouwschool, Deventer, van:
Manegestraat 20 naar: Kl. Overstraat 16.
T. J. A. Soeters, van: Den Haag, van Beuningestraat 34,
naar: Semarang, Karang Tengah 5.
H. van der Mooren, Kapt. N.-I. L., van: Wijk bij Heusden
naar: Den Haag, Groot Hertoginnelaan 207, f 5.
A. A. Vermeulen, Hulprediker, van: Poerwokarta naar:
Tjamplong (Res. Timor en Onderhoorigheden).
Mevr. G. D. van den Berg geb. Tulp, van: Den Haag, Snel-
liusstraat 53, naar: Scheveningen, p/a. voorheen Hotel Royal,
Kamer 60, Badhuisweg 58.
J. K. F. Weber, Majoor Inf., van: Den Haag, Trompstraat
308, naar: Bandoeng, D. v. O.
L. H. S. Welling, Onderwijzer, van: Mijdrecht naar: Wel-
tevreden, D. v. O. en E.
Mej. W. Sterenberg, Verpleegster, van: Sellingen bij Gro-
ningen naar: Oost-Indië, z. n. a.
Prof. E. C. Abendanon, Mijningénieur, Nunspeet, van: Villa
„Klokkenberg” naar: „Edmar-Hoeve”, Elspeeterweg.
J. C. Winsser, van: Bandoeng naar: Bilthoven, Laurillard-
laan 17 (afd. Utrecht).
P. Westra, Ambtenaar B. B., van: Den Haag, 2de Schuyt-
straat 338, naar: Weltevreden, Dep. B. B.
J. de Roo, Bouwkundige B. O. W., van: Den Haag, Con-
radkade 8, naar: Weltevreden, Dep. B. O. W.
G. H. Andreae, Hoofdadministrateur Deli Maatschappij,
van: Amsterdam, Heerengracht 586, naar: Medan, p/a. Deli-
Maatschappij.
Dr. E. Moresco, Vice-President Raad van Indië, van: Den
Haag, 1ste v. d. Boschstraat 6, naar: Weltevreden, p/a. Raad
van Indië.
G. E. K. W. Ockerse, Controleur Opiumregie, van: Den
Haag, Suezkade 99, naar: Weltevreden, p/a. Hoofdbureau
Opiumregie.
Mevr. J. C. O. Elink Schuurman geb. Bergsma, Den Haag,
van: Bankstraat 103 naar: Prins Mauritslaan 12.
F. F. G. Kaulbach, Onderadm. s.f. „Modjo”, van: Nijme-
gen, Graafse Dwarvsstraat 62, naar: Sragen.
J. H. Smith, Commissaris van Politie, van: Nijmegen, Mo-
lenstraat 98, naar: Weltevreden, D. B. B.
M. A. Snoeck, Majoor Artillerie, van: Nijmegen, Fransche
Plaats 2, naar: Bandoeng, D. v. O.
K. Faber, Ond-Off. van Gez. N.-I. L., van: Nijmegen, Bijle-
veldsingel 4, naar: Haarlem, f 2.50.
F. L. W. Libourel, Kapitein Genie, van: Tjimahi naar:
Weltevreden.
B. van der Haar, Asp. O. O. Koloniale Reserve, van: Ol-
denzaal naar: Nijmegen, Prins Hendrikkazerne, f 5.

Contributieverhoging.

Mr. G. H. Everwijn, Rotterdam, Diergaardelaan 54a, van
f 2.50 op f 5.

**Opgave van Leden der Vereeniging „Oost en West”,
die zich beschikbaar stellen voor het geven van
privaatlessen in Indische Talen, Staats-
on Strafrecht.**

A. H. J. G. WALBEEHM, Witte Rozenstraat 54, Leiden. —
Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Staatsinstellingen
van Ned. O.- en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Straf-
vordering. — Madoereesch. — Javaansch. — Maleisch.
J. J. F. SCHREUEL, Gepens. Assist.-Resid., Vogelkersstraat
1, Den Haag. — Maleische taal en letterkunde.
A. H. JANSEN, Hamerstraat 25, Bussum. — Maleisch (gram-
matica, correspondentie, spreken); geeft les te: Bussum-
Naarden, Weesp, Amsterdam, Hilversum, Baarn, Laren en
's-Graveland.
H. J. VERMEER, 1e v. d. Boschstraat 91, Den Haag. — De
Maleische omgangstaal voor de praktijk.
A. LAFEBER, Doctorandus in de Indische Letteren, Nicolaas
Tulpstraat 88, Den Haag. — Beginselen van Sanskrit en
Pali; van Arabisch en Perzisch; verder Vergelijkende Taal-
kunde der Maleisch-Polynésische talen; Ond-Javaansch,
Javaansch, Madoereesch, Soendaneesch, Balineesch, Ma-
leisch, Bataksch, Atjehsch, Boegineesch en Makassaarsch,
Rotineesch, Tontemboansch.

Leden, die in deze opgave opgenomen wenschen te wor-
den, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeni-
ging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage en Secretaris afdeling
Den Haag Lann van Meerdervoort 187.

Stoomvaart-Maatschappij „NEDERLAND” AMSTERDAM.

PASSAGIERSDIENST

van Amsterdam via Southampton, Genua, Port-Said naar
SABANG, BELAWAN-DELI, SINGAPORE, BATAVIA.

N.V. HOOGWERFF, CHABOT & VISSER'S WIJNHANDEL

Hoofdkantoor: ROTTERDAM, Jufferstraat 21c - Tel. 1155

Filiaal: 'S-GRAVENHAGE

Noordwal 4, Tel. 2461

Filiaal: ARNHEM

Eusebiusb. singel 1a, Tel. 195

Vereeniging „OOST en WEST”.

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 's-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden. Ouders of Voogden van alle landaarden in Oost- en West-Indië, die gratis hulp wenschen voor het zoeken van kamers of kosthuizen, voor afhalen van boord, voor toezicht op de studie, voor beheer van gelden, enz. ten behoeve van hun kinderen of pupillen, kunnen zich — onder opgave van de noodige gegevens — wenden tot het Bureau der Gedelegeerden der Studie-Commissie. Adres: Prins Mauritsplein 23, Den Haag.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstreckende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. H. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlichtingen zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.

TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Gelegenheid voor Studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië tot logeeren, koffiedrinken en dineeren; logeeren f1.50, noenmaal f0.75 en diner f1.— Aanvragen te richten aan den heer J. C. HIETINK, Directeur.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggaban”, van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. DE MUNNIK, Telef. Scheveningen No. 248.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

- a. 1. Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn. (Tweede druk). Prijs: f 0.50 per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
- 2. Onze Oost. II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven, door T. J. BEZEMER. Prijs: f 0.05 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
  - 1. De Kolonie Suriname, door FRED. OUDSCHANS DENTZ;
  - 2. De Kolonie Curaçao, door Mr. B. DE GAAY FORTMAN. Prijs: f 0.50 en f 0.06 frankeerkosten.
- c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen: Werkring en Vooruitzichten.
  - No. I. De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië. (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's.) Prijs: f 0.75 per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
  - No. II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie. (2de verbeterde druk). Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
  - No. III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië. (2de verbeterde druk). Prijs: f 0.50 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
  - No. IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië. (2de verbeterde druk). Prijs: f 0.75 per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
  - No. V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië. Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
  - No. VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederlandsch-Indië. Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
  - No. VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië. Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
  - No. IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië. (2de verb. druk.) Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
  - No. X. De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoon dienst in Nederl.-Indië. Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
  - No. XI. De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N-Indië. Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
- d. Emancipatie-Toespraak door TH. A. C. COMVALIUS. Prijs: 1 ex. f 0.25, porto f 0.04.
- e. „Ontwaakt”. Ter nagedachtenis aan CORN. W. BLIJD, door TH. A. C. COMVALIUS te Paramaribo. Prijs: f 1.50.

N.B. Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het INFORMATIE-BUREAU, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer A. J. GOOSZEN, Solo, residentie Soerakarta, Java.

Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 187, zijn van 10—12 en van 2—4 uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

- Muziek- en Zanglessen.
- Teeken- en Schilderlessen.
- Lessen in Moderne Talen.
- Franse-, Duitse-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
- Opleiding admmissie examen H.B.S. en Gymnasium.
- Schrijf-, Type- en Vertaalwerk.
- Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
- Dame als Hoofd — of Hulp in de huishouding.
- Kinderjuffrouw in Indië.
- Indische Massage en Manicure, uitsluitend voor Dames en Kinderen.
- Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag. Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de Opvoeding van kinderen, omtrent Hotels, Inrichting, Medische Hulp, Onderwijs, enz.

Uitsluitend eerste klasse
MUZIEKINSTRUMENTEN
SNAREN, enz.
Inruilen en Repareeren
LANSBERG's Muziekhandel
Schoolstraat 23 - DEN HAAG - Tel. H. 7324

N.V. Autogarage „CITO”
SCHENKWEG 7 - TEL. B. 304
'S-GRAVENHAGE
Luxe Verhuur-Auto's

Generaal-Agent:
Champagne
CHARLES RIVART
Épernay (Rehms)
Bourgogne Mousseux
Firma LÉON RENAUDIN
Beaune (côté d'or)

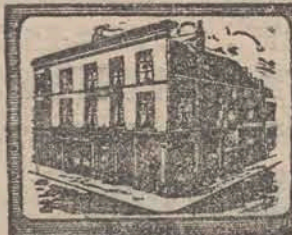
JOS BROUWERS
WIJNHANDELAAR
Groot Hertoginnelaan 209
Kantoor: Noordeinde 202
DEN HAAG TEL. M. 2488

De Haagsche Broodfabriek.
„Theario”
Fabriek en Kantoor:
Bilderdijkstraat 139
LUXEBROOD- EN BESCHUITFABRIEK
met speciale afdeling
BAKKETBAKKERIJ.
Eigen winkels in alle deelen der stad.
Zij staat sedert 1909 voortdurend onder controle van het Station voor Maalderij en Bakkerij te Wageningen.

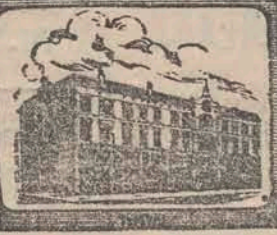
BATIK VERVEN
Batik-Apparaten, Batik-Teekeningen.
ATELIER VOOR ONDERRICHT.
OPGERICHT 1887.
FIRMA TENZER,
Noordeinde 139a, DEN HAAG (Holland), Tel. 4229.
KUNST-SCHILDERSARTIKELLEN.
Voorwerpen om te Slijden, Branden, Beschilderen, enz.

**Huishoudelijke-
en Keuken-Artikelen.
Kolen- en Gasfornuizen.**

FRANS VAN WIJK & ZONEN
24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEFOON 773.

**Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.**

L. C. JACOBI

's-GRAVENHAGE   SOERABAYA
Regentesselaan 123, Tel. M. 1403

Wendt U voor

**Koop, Huurkoop, Verhuur
Inruilen, Repareeren, Stemmen
Transport**

tot bovenstaande in Nederland en Buitenland het
meest bekende adres.

GROOTSTE voorraad, BESTE merken.

Wereldmerk IBACH.

J. P. C. NICOLAI & ZOON

HOF-KLEEDERMAKERS

Dr. Kuiperstraat 2 Tel. H. 3146
's-GRAVENHAGE

Hof-, Rijks- en Gemeentelieferanciers

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij.
Geregelde mail-, passagiers- en vrachtgoederendienst
tusschen de havens in den Nederlandsch-Indischen Archipel, in verbinding met Singapore, Penang en Australië.
Uitvoerige dienstregelingen zijn verkrijgbaar bij de Directie te Amsterdam en te Batavia.

Nederl. Stoomvaart-Maatschappij „OCEAAN”
Directie: Prins Hendrikkade 145, AMSTERDAM

**Holland-Nederlandsch-Indië
Vice-Versa**

Agenten: MEYER & Co's SCHEEPVAART-MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM—ROTTERDAM.

Zeebaboe's en Jongens
beschikbaar.
Te bevragen in „PERSINGGAHAN”
Advies-Bureau en Tehuis voor Nederl.-Ind. Bedienden
v. Boetzelaerlaan 2 - Tel. Sch. 248

Verkrijgbaar bij den Boekhandel:

DE INDISCHE RIJSTTAFEL.

Recepten van een Indisch Kook-
BEWERKT VOOR HOLLAND
DOOR
FRANÇOIS BLOM,
Schrijver van „De Moderne Kookkunst”,
4de DRUK.

Prijs: ingenaaid. . . . . f 1.00

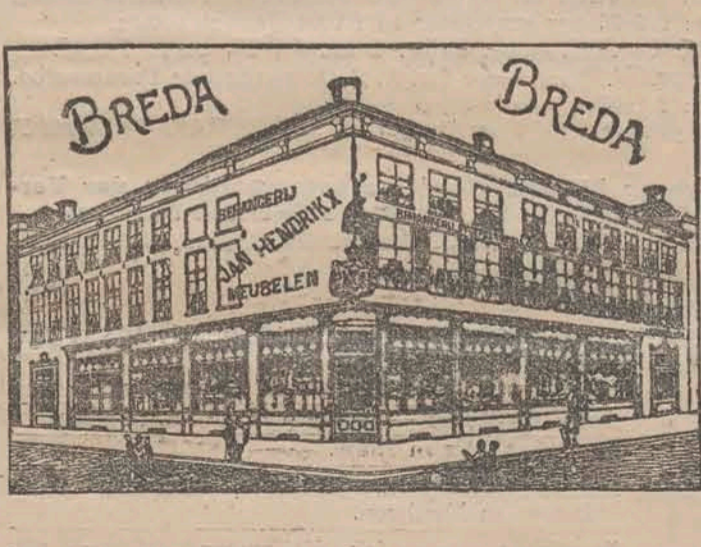
A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Winter. }
Sport   } Artikelen.

WANNEER GIJ
Dames- of Heeren-Kleding wilt laten Opperseren, Repareeren, Keeren, Moderniseeren, Vermaken, opnieuw Voeren, onzichtbaar Stoppen, kortom wat gij maar wilt, ga dan naar

Kleermakerij „UNICUM”
Anna Paulownastraat 30a, Tel. 4947
DEN HAAG

De prijs wordt steeds VOORUIT bepaald.

Naamlooze Venneotschap
Luxe-Auto Verhuuronderneming
voorheen P. J. JANSEN.
Eenig adres: **Koninginnegracht 10.**
(over Hoofd-Ingang Dierentuin)
te 's-Gravenhage.

Men lette op de Tel.-Nos. H 851 en H 852

Auto's voor Trouwgelegenheden
... .. en Maand-Auto's ... ..

Dag en Nacht geopend

P. B. VAN MOORSEL & Co
Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-8 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het meubileren en stoffeeren van woningen

Holland-Canada Hypotheekbank
's-Gravenhage - Winnipeg

Directie: Mr. J. D. P. TEN BOSCH te 's-Gravenhage; J. G. COSTER te Winnipeg.

Brenge een bezoek aan „Boeatan”, Magazijnen van Ind. Kunstnijverheid